

## PŘÍBĚH SEDLÁKA RAJTERA - OD KOLEKTIVIZACE KE GLOBALIZACI

### ČLÁNKY O SEDLÁKOVI

**20.4.2006 | Neschopnost úřadů a boj sedláka Rajtera, Aktuálně.cz, Autor: Tomáš Fránek**

Za takové příběhy platí Hollywood miliony. Věrnost slibu, tvrdohlavost, vášnivé hádky, výhrůžky.

A také nekonečné soudy a šetření policie. Vše završené pocitem z podvodu. Jenže tu je jedna chyba - schází happy end. Vínou počínání úředníků a politiků.

Pět let bojuje sedlák Jan Rajter podporovaný svou rodinou a mladými právníky z Brna proti továrně mexického výrobce hliníkových hlav Nemak. Bojuje urputně a tvrdohlavě, jako to dělal celý život, bez ohledu na svoje pohodlí, a dlouho odmítá ustoupit.

#### **Pět let bojů**

Jen pro připomenutí: Mexická společnost Nemak se poté, co s výstavbou její továrny nesouhlasili lidé v Plzni, rozhodla postavit výrobu hliníkových hlav na Mostecku, tedy v místě s největší nezaměstnaností v zemi.

Pro továrnu dostala místo u obce Havraň, na úrodné půdě a v blízkosti statku Jana Rajtera v Moravěvsi. Pětasedmdesátiletého muže, kterého z rodného statku vyhnali komunisté a musel čekat čtyřicet let, než si mohl říct: Tady chci hospodařit.

Hned po revoluci si Rajter totiž koupil za železničářské úspory pozemky právě na Mostecku. A spokojeně na svém vysněném statku hospodařil až do doby, než mu na dohled začala růst továrna mexického investora. Rajter se nevzdal a za pomoci ekologických právníků začal se státem, místními úřady i mocným investorem, kterému šli všichni na ruku, bojovat. Za pět let padlo v této kauze téměř 250 právních podání.

Mezi nimi tři ústavní stížnosti, deset kasačních stížností k Nejvyššímu správnímu soudu, dvacet jedna žalob nebo dvě trestní oznámení. A i když vždy nevyhrál, postupně na povrch vyplouly nestandardní postupy úřadů, které zahraničního investora ve jménu prosperity regionu - která zatím nepřišla - zvýhodňovaly.

#### **Dohoda je cár papíru**

A to až do března letošního roku. To se sedlák dohodl s městem Most na společném memorandu: Město odkoupí pozemky a sedlák odejde jinam, hospodařit s továrnou za zády nechce, v konečném úspěchu a zastavení výroby nevěří.

Magistrát v Mostě slíbil, že do poloviny dubna peníze vyplatí. Emisaři za Rajterem jezdí a přesvědčují ho, že je vše na dobré cestě.

Není. Primátor Mostu nejprve porušil dohodu a zveřejnil částku, kterou sedlák za svoje pole chce. Pak odjel na dovolenou, na které bude do konce dubna. Náměstkyně primátora, která ještě v úterý sedláka ujišťuje, že se o penězích jedná, pro jistotu telefonů nebere, na e-maily neodpovídá.

Na ministerstvu průmyslu a obchodu, které mělo peníze podle vedení Mostu vyplatit, o tom nic neví, peníze nechce dát ani Ústecký kraj. A Rajter, který si už také vyslechl od lidí, že se nakonec nechal koupit, se tak chce dát znovu do boje a už společně s právníky připravuje nové žaloby.

#### **Úředníci si zaslouží porážku**

Není se mu co divit. On byl ten, kdo udělal ústupek nejvyšší - nabídl, že by odešel ze statku, který přes patnáct let budoval nejenom pro sebe, ale také pro své syny.

Diletantské počínání úřadů v kauze Nemak si jiný konec než definitivní prohru státu (kraje, města) ani nezaslouží.

Ten, kdo ohrožuje stovky pracovních míst, není totiž tvrdohlavý sedlák Rajter a ekologičtí právníci, ale právě ti, kteří o investici Nemaku u Havraně rozhodují. Politici a úředníci totiž porušovali zákony, volili silové řešení bez kompromisu a nejnověji nedokázali dodržet ani dohody a sliby.

Rozhodnutí soudů pro politiky a úředníky v této kauze nic neznamenají, veřejnosti se snaží

vsugerovat, že za všechny problémy může sedlák a jeho právníci. Oni nic, oni myslí jenom na nezaměstnané, pracují přece pro dobro svých voličů.

Třeba by se mohli poučit u Rajterů a raději by měli ze svých funkcí odejít. A nemuseli by dostávat ani žádné odškodné za svá místa, za zpackanou práci by se platit nemělo.

Jediným výsledkem jejich podivného počínání je, že nyní získali ještě odhodlanějšího a zatvrzelejšího protivníka. Dobře jim tak.

.....

#### **19.4.2006 | Rajter obnovuje žaloby proti Nemaku, Hospodářské noviny, Autor: Jiří Leschtina**

Pět let už bojují sedlák Jan Rajter a jeho rodina proti mexické hliníkárně Nemark, která chce v sousedství jejich farmy rozšířit výrobu hliníkových automobilových hlavic. Včera se rozhodlo, že bitva mezi Rajterovými a nadnárodní společností, podporovanou vlivnými politiky z krajské i městské samosprávy, bude pokračovat. Mostecká radnice totiž nesplnila své závazky z memoranda, které uzavřela s Janem Rajterem počátkem února tohoto roku.

Radnice se v memorandu zavázala, že do 15. dubna 2006 odkoupí od sedláka přes devadesát hektarů pozemků, pokud rodina Rajterových stáhne všechny žaloby proti Mexičanům. Jenže se ukázalo, že radnice nejenže nesehnala peníze na výkup polí, ale ještě poskytla Rajterovým nepravdivou informaci o vstupu ministerstva průmyslu do celé transakce. "Bojujeme dál, obnovujeme všechny žaloby, které jsme z dobré vůle k dohodě pozastavili," reagoval třiasedmdesátiletý Jan Rajter. Náměstkyně primátora Mostu Hana Jeníčková nebyla včera schopna přes celodenní urgence HN na nejnovější vývoj reagovat.

#### **První vítězství**

Sedlák Jan Rajter je ostříleným bojovníkem proti mocenské aroganci. Počátkem padesátých let odmítl vstoupit do družstva, komunisté mu sebrali úrodnou půdu a odsoudili ho za narušování socialistické vesnice. Odstěhoval se na Mostecko, kde dokázal soukromě hospodařit v těsném sousedství litvínovské chemičky. Když po roce 1989 koupili Rajterovi statek v Moravěvsi, vyrostla jim za humny hliníkárna, vypouštějící do ovzduší a půdy rakovinotvorné dioxiny. V minulém roce ale Nejvyšší správní soud vydal několik verdiktů, z nichž vyplývá, že továrna byla postavena v rozporu s českými zákony.

"Nejvyšší soud potvrdil naši žalobu, že odnětí půdy, na které Nemark stojí, bylo v rozporu se zákonem o ochraně půdy. Soud také rozhodl, že stavební povolení na přístupovou komunikaci k továrně trpí tak závažnými nezákonnostmi, že jedinou možností je prohlásit stavební rozhodnutí za zcela zmatečné a od samého začátku neexistující," vypočítává Pavel Franc z občanského sdružení Ekologický právní servis, které Rajtera bezplatně zastupuje.

V reakci na tento vývoj navrhl mostecký magistrát, že odkoupí Rajterovy pozemky za stažení dalších žalob proti investorovi. "Napadli jsme i stavební povolení jak na původní stavbu, tak na rozšíření hliníkárně. Pokud by k nim Nejvyšší soud přistupoval se stejnou filozofií jako v předchozích verdiktech, musel by je také prohlásit za nezákonné," míní Pavel Franc.

#### **Jen hra o čas**

Po podpisu memoranda požádali Rajterovi o odložení soudního projednání stavebního povolení pro první halu Nemaku, které mělo proběhnout minulý měsíc. Pozastavili i další žaloby. Pak oznámili městu, že za devadesát hektarů svých pozemků požadují více než 200 miliónů korun, tedy něco přes dvě stě korun za metr čtvereční.

Teprve včera se ale Jan Rajter dozvěděl od náměstkyně Hany Jeníčkové, že peníze zatím nemá, ale o všem se jedná. Jde o částku, která přesahuje možnosti mostecké radnice. Jeníčková sdělila Rajterovi, že z ministerstva průmyslu odešel minulý týden dopis na agenturu CzechInvest, na jehož základě mají být uvolněny peníze na nákup Rajterových pozemků. Zároveň požádala, aby Rajterovi počkali do konce týdne. "Rekl jsem jí, že mám podezření, že z jejich strany jde jen o zdržovací taktiku. Nemark již totiž začal s výstavbou druhé haly a politici se pro něj snaží získat čas, aby soudy rozhodovaly o legálnosti stavby co nejpozději, kdy už by bylo těžké cokoliv zvrátit. To paní Jeníčková důrazně popřela," líčí průběh jednání Jan Rajter.

Mluvčí ministerstva průmyslu Ivo Mravinac ale poskytl Hospodářským novinám vyjádření, které je v rozporu s tím, jak Rajterovým vylíčila situaci Hana Jeníčková. "Jsme rádi, že se ledy pohnuly a

hledá se řešení příznivé pro Nemak. Ale ministerstvo průmyslu neuvažuje, že by se vložilo do celé záležitosti. Nemáme zdroje ani programy, z nichž bychom mohli peníze na nákup Rajterových pozemků čerpat. Toto naše vyjádření je závazné i pro CzechInvest, který je agenturou ministerstva," zdůraznil Mravinac.

### **Bohorovnost zůstává?**

Starému sedlákovi ulehčuje kličkování úřadů složité dilema. "Nebyli jsme šťastní z toho, že by o nás lidé, kteří nedokážou pochopit, co pro rolníka znamená úrodná půda, říkali: Tak se nakonec stejně nechali koupit," poznamenává Jan Rajter. "Ale chtěli jsme se nějak dohodnout, nechtěl jsem být obviněn, že svou zařátostí připravím stovky lidí o práci v Nemaku. Teď jsem se ovšem s panem Francem dohodl, že nejenže obnovíme naše staré žaloby, ale Ekonomický právní servis připraví i některé nové."

Znamená zmatený postup našich úřadů, že Nemak ztrácí půdu pod nohama a nové žaloby by mohly uspět? "Víte, co je problém? I když nakrásně vyhrájeme další soudy, politici a úředníci je asi budou přehlížet stejně bohorovně jako verdikty předchozí," říká Pavel Franc.

.....

### **31.3.2006 | Cítit vůni chleba, slyšet cinkot zlata, Víkend HN, Autor: Jiří Leschtina**

**Nad zamrzlými poli kolem severočeské Moravěvsí po týdnech vysvitlo slunce. Paprsky se rozprskly o stříbrné stěny mexické hliníkárný Nemak, proti níž sedlák Jan Rajter bojuje již pět let. "Mostecký magistrát teď nabídl smír, který by mi vynesl spoustu peněz. Máme to tady prodat a jít jinam?" ptá se třiasedmdesátiletý soukromý farmář. Mlčím. Jak bych mohl radit muži, který svou úporností přivádí k zoufalství zahraniční průmyslníky, vyhrává soudy nad našimi úřady, a přesto má mizivou šanci zastavit rozpínání škodlivé fabriky, protežované od prvopočátku nejvlivnějšími politiky kraje i vlády??**

Jan Rajter hospodaří se synem a dvěma vnuky na pěti stech hektarech nejúrodnější půdy, která na Mostecku zbyla. Stát za jeho humny dovolil postavit za cenu obcházení zákonů továrnu na hliníkové automobilové součástky, vypouštějící do ovzduší a půdy rakovinotvorné dioxiny. Rajter zůstal jediným, kdo zákonnost stavby napadá u soudu. Stal se jakýmsi symbolem osamělého odporu proti mocné korporaci. Ale teď se objevila zpráva, že Rajter podepsal s magistrátem memorandum, jímž se město zavazuje k odkoupení Rajterových pozemků, pokud on stáhne sérii žalob. "To je konec, Rajterové odcházejí," zabědoval týdeník Respekt.

Jenže, je to opravdu konec? Zakope válečnou sekýru člověk, který si dokázal uhájit právo podnikat na vlastním hospodářství i v nejtěžších komunistických časech? "Je to strašné rozhodování. Ten protivník je asi neporazitelný. Ale tady máme velkostatek, budovy, půdu, techniku, všechno, o čem jsem snil čtyřicet let. Tohle přece jinde jen tak nepořídíme. Jsme zemědělci a ne kolotočáři!"

### **Život v kráteru**

Když mu byly tři roky, umřela Janu Rajterovi matka. Více než do školy chodil sloužit se sestrami k sedlákům, kde si osvojl všechny rolnické dovednosti. Někde tam vyklíčilo jeho životní přesvědčení: "Musíš se svěřit půdě. Ta tě uživí, když jí dáš všechny síly."

V osmnácti letech si koupil v Jindřichově na Bruntálsku své první hospodářství. To byl rok 1953 a kolem usedlosti začali obcházet naháněči do zemědělského družstva. Když odmítl, sebrali mu nejúrodnější půdu a přidělili vzdálené pozemky poseté kameny, na nichž neměl šanci uživit manželku a narozeného syna. "Odvedl jsem ženu s dítětem k sousedům a navedl ji, aby úřadům řekla, že jsem od nich už napořád odešel," vzpomíná Rajter. "Nějaký čas jsem se pokoušel žít na Slovensku a pak jsem si našel práci jako posunovač v Mostě. Když jsem si jel pro rodinu do Jindřichova, policajti mě zatklí a obvinili z narušení socialistické vesnice."

Měl štěstí, vyvázl z podmínkou. Při svých posunovacích jízdách objevil v těsné blízkosti litvínovské chemičky polorozpadlý domek. Všude kolem poddolovaná zem, plná prasklin, zbavená ornice. A nad tím vším neutuchající zápach. Plynová komora. Napadlo ho, že na tomhle kráteru by ho komunisté mohli nechat sedlačit "Na národním výboru mysleli, že jsem se pomátl. Ale nakonec mi pozemky přidělili. Musel jsem podepsat, že je budu obdělávat na vlastní nebezpečí. A že souhlasím s jejich případným odebráním ve veřejném zájmu. Přes den jsem jezdil na posunovací lokomotivě a potom dělal na poli, krmil dobytek. Alespoň takhle jsem mohl ochutnat svůj vysněný cíl."

Byl mladý a plný síly. Měl ženu, která ho chápala a byla ochotná to s ním táhnout. Brzy měli v

maštalích nejvykrmenější býky v celém okrese. Utrápenou půdu zdobilo zlatavé obilí, které přitahovalo okolní družstevníky. Běžně se stávalo, že vtrhli na Rajterovo pole a se zdůvodněním, že "socialistická organizace má přednost", odvezli celou úrodu.

Jednou mu došla trpělivost, rozrazil dveře v kanceláři předsedy národního výboru a křičel: "Tak pozor, pánové! Kdo zasel, ten sklízí!" Nakonec si vymohl alespoň část úrody zpět. A nájezdy družstevních kombajnů postupně ustávaly. Čím vlastně komunisty odzbrojoval? Snad i tím, že jeho výjimečná nezkrotlost byla spojená se zdravým realismem chlápka, jenž nalézá oporu ve své půdě. Každopádně ho nechali soukromě hospodařit až do pádu totality. Dokonce mu socialistický podnik v Novém Městě pod Smrkem prodal kombajn. Na poli s ním začal jezdit jeho tehdy jedenáctiletý syn Jan. Rodinná farma byla kompletní. "Když komunisté skončili, řekl jsem Honzovi: "Dobře si rozmysli, jestli chceš se mnou koupit pořádnou farmu s pozemky, nebo jít svou cestou. Pokud se odstěhuješ, aspoň si budeme vzácnější. Ale společné farmaření čím dál víc poneseš na svých bedrech. Mně budou ubývat síly," vypráví Jan Rajter. "Kluk mi odpověděl, že to teď teprve spolu pořádně rozjedeme. Sám bych se už s šedesátkou na krku asi do ničeho nepustil."

### **Mexičané rádi ptáky**

V roce 1993 koupili Rajterovi statek a rozsáhlé pozemky v Moravěvsi u Havraně. Starý sedlák měl poprvé v životě pocit, že stojí na prahu štěstí. Všude kolem úžasná černozem s jílovitým podložím, které drží vláhu. I když je suchý rok, tady se urodí. "Říkal jsem si, že tady konečně můžeme žít a žít se jako svobodní rolníci. Nejen my, ale i další generace Rajterů."

V dubnu 2001 se z televize dozvěděl zprávu, která mu zase život obrátila vzhůru nohama. Jeho nejlepší pozemky má těsně obklíčit více než dvousektařová průmyslová zóna Joseph, jejímž jádrem bude hliníkárna mexické společnosti Nemak. "Vůbec jsem nechápal, proč chtějí stavět zrovna tady fabriku, která zamoří veškerou úrodnou půdu. Vždyť pro podobné projekty už byla vybrána oblast na pozemcích nedalekých zbouraných vesnic Komořany, Třebušice a Ervěnice." Vysvětlení, které nabídl mluvčí společnosti Nemak Pavel Kučera, sedláka dost šokovalo: "Mexičané mají přece rádi přírodu, lesy a ptáky. Proč by měli novou fabriku stavět uprostřed bývalého povrchového dolu s výhledem na chemičku? To by nám museli cestu vydláždít zlatem."

Tehdy za Rajterem přijel mladý právník Pavel Franc z občanského sdružení Ekologický právní servis. Tenhle činorodý specialista na soudní spory s nadnárodními společnostmi měl informace, že na prosazení továrny Nemak tlačí sám premiér Zeman. Ten také později na Nově přirovnal Jana Rajtera a pracovníky Ekologického právního servisu k bin Ládinovi.

"Řekl jsem Rajterovi, že šanci uspět v souboji s průmyslníky, jimž jdou na ruku nejvyšší politici, odhaduji na tři procenta," vypráví Franc. "Rajter odpověděl: "Nevadí, jdu do toho." Od té doby jsme společně podali desítky soudních žalob. Za ty roky se mezi námi vytvořila naprostá důvěra. Pro mne to je nejhrdější, nejodvážnější člověk, jakého jsem potkal."

Rajter s Francem například napadli souhlas Ministerstva životního prostředí s vynětím pozemků pro továrnu ze zemědělského půdního fondu, které později i ombudsman Motejl označil za nezákonné. Rajter také podal žalobu na okresní stavební úřad, jenž vydal územní i stavební rozhodnutí, aniž si opatřil zákonem předepsané podklady. Stavba první haly Nemaku pro výrobu 150 tisíc hliníkových hlav ročně se ale mezitím rozjela.

Když se v Moravěvsi zakously první bagry do vzácné černozemě, zatloukl na vrata Rajterů jeden ze stavbařů. Žádal je, jestli by nemohli se svými stroji přes noc parkovat u nich na dvoře. K ohromení kdekoho starý Rajter souhlasil. "Ten člověk přece za nic nemůže, jen se tím živí. Mějme úctu k jeho práci jako k té svojí," prohlásil.

### **Ples se mění v tryznu**

Ještě nebyla první hala dokončená, když Nemak požádal o vydání dalšího územního rozhodnutí na desetinasobné rozšíření továrny. Měla by vyrábět milion šest set tisíc hlav ročně. Původní kapacita 150 tisíc hlav by pak představovala předpokládaný počet zmetků.

"Chytře uplatňují salámovou taktiku. Další hala se zahryzne rovnou mezi dvě moje nejlepší pole," říká Rajter. "To by ale byl náš konec. Řekněte mi, kdo koupí obilí, maso nebo mléko z takové oblasti?"

Rajter sehnal dostatek podpisů, na základě nichž byl místní úřad v Havrani povinen uspořádat referendum o dalším zabírání půdy. Komunistický starosta ale odmítl lidové hlasování vyhlásit. Jenže se blížily komunální volby a sociální demokraté slíbili, že v případě svého vítězství plebiscit uspořádají. Drtivě vyhráli.

V době, kdy měla nová rada hlasovat o referendu, uspořádala rodina Rajterů v Havrani ples se zabijačkou. Chtěli poděkovat lidem, že jim pomohli prosadit plebiscit. Když Rajter mladší ples zahajoval, přišla zpráva, že sociální demokraté své voliče podvedli. Návrh na referendum rada zamítla. Ples se změnil v tryznu. Velkostatkář Rajter, který jinak neztrácel nadhled, se na něm pořádně chytil s jedním ze zastupitelů.

"Zuřil jsem. Došlo mi, že jsem v horší situaci než za komunistů. Tehdy jsem se musel smířit, že jsou tady na věčné časy, mají půlku východní Evropy a nikdy nemůžu nad nimi vyhrát. Ale teď mi politici dávali naději, že budu moci žít způsobem, který jsem si vybral. A pak mě podvedli. To vás zasáhne mnohem víc." Krátce před koncem roku 2003 přišla další rána. Výrok Ústavního soudu, u něhož Rajterovi zažalovali svévoli zastupitelstva, které nevyhlásilo referendum navzdory zákonem předepsanému počtu podpisů. Ústavní soud stížnost přijal, ale senát se usnesl, že se případem nemůže zabývat. Neboť Ústavní soud "nemůže svým rozhodnutím nahradit politickou vůli samosprávy".

"To je největší selhání v historii našeho Ústavního soudu," říká Franc. "Když už stížnost přijal, nemůže ji Ústavní soud jaksi dodatečně odmítnout. Podle zákona ji musí projednat a vydat rozhodnutí, v němž stížnosti vyhoví nebo nevyhoví. Navíc ústavní soudci se předtím i poté vyjadřovali k různým vyhláškám a usnesením samosprávy. Teď se ukázalo, že lokajství vůči politikům a korporacím dorazilo i do nejvyšší soudní instituce v zemi."

Na Vánoce 2003 panovala u Rajterů dost mizerná nálada. Na co ve sporu sáhli, hroutilo se jim pod rukama. "Mladý Jan měl pocit, že už nemá cenu pokračovat. Ale otec, který se vždycky držel při zemi, tvrdil, že je třeba bojovat dál. Se zaťatými zuby a bez iluzí," vzpomíná fotograf Ibra Ibrahimovič, jenž na svých snímcích už třináct let zobrazuje příběh rodiny Rajterů.

Právě v roce 2003 - pro Rajterovy tak ponurém - získaly dvě Ibrahimovičovy fotografie z "Rajterovského cyklu" hlavní cenu od mezinárodní poroty Czech Press Photo. Také díky tomu a putovní výstavě fotografií "Příběh sedláka Rajtera - od kolektivizace ke globalizaci" pronikl Rajterův boj mezi širší veřejnost i do zahraničních médií.

Když se ale Ibra Ibrahimovič objevil u Rajterů poprvé a chtěl fotografovat jejich fascinující hospodářství ještě za chemičkou, sedlák ho vyhnal. Hrozil mu, že jestli se ještě jednou objeví, vezme na něj pušku. "Pak jsem ho ale viděl, jak sedí na mezi a jí chleba s cibulí," vzpomíná Rajter. "To mne odzbrojilo. Ten chlapík nebude žádný náfuca ani zazobanec, poctivě si vydělává na živobytí, s tím bychom se mohli kamarádit, řekl jsem ženě."

### **První zrnka písku v soukolí**

Když v roce 2004 žádal Nemark Evropskou banku pro obnovu a rozvoj o úvěr na rozšíření továrny, zaznamenali Rajter a spol. první úspěch. Pavel Franc přes partnery z nevládní organizace Bankwatch network přesvědčil vedení EBRD, aby přijeli úvěr přezkoumat. Tak se upjatí bankéři ocitli na statku u Rajterů. Pod nohy se jim pletl pes a velkostatkář vykládal o nebezpečnosti a nesmyslnosti hliníkárný tak dlouho, dokud neodrovnal překladatele. Když si hosté pochvalovali jeho domácí sýr, řekl jim: "Jestli půjčíte Nemarku, bude příště tahle pochutina plná jedů."

Několik týdnů poté vydala EBRD zprávu, že svoji účast v projektu Nemarku ruší. "Vlastně mě to až tak moc nepotěšilo. Měl jsem se radovat z toho, že banka odkudsi z Londýna myslí na zdraví lidí z českých obcí víc než naše vlastní úřady?" ptá se Rajter.

Velkostatkářův zásadní pesimismus však přece jen dostal povzbuzující injekci. Nejvyšší správní soud potvrdil v květnu 2005, že odnětí půdy ze zemědělského fondu pro Nemark bylo v rozporu se zákonem. Tenhle verdikt by měl podle právníků vést ke zrušení územního rozhodnutí na výstavbu první etapy závodu a pozastavení schvalovacího procesu na jeho rozšíření.

Stalo se ale něco nečekaného. Krajský stavební úřad v Ústí nad Labem potvrdil Nemarku stavební povolení na desetinásobné rozšíření hliníkárný. S tím, že rozhodnutí Nejvyššího správního soudu je závazné pro krajský soud, a nikoliv pro krajský úřad. "Když jsem o tom s úředníky mluvil, říkali mi: "Víme, že jsme vydali nezákonné rozhodnutí, nesouhlasíme s ním, ale jsme jen kolečka v rozjetém stroji." Takhle se ale hájili i precizní byrokrati z nacistické říše," prohlašuje Pavel Franc.

Jenže do promazaného strojního soukolí pronikalo stále více zrněk písku. Loni Nejvyšší správní soud a po něm i Krajský soud v Ústí nad Labem prohlásily stavební povolení na přístupovou cestu ke

stavbě továrny Nemak za "naprosto zmatečné a od samého počátku neexistující". Stavbu totiž povolil mostecký stavební úřad, který k tomu neměl oprávnění.

To už ale začínalo Mexičanům téct do bot. Stejný úřad totiž rozhodl o dalších stavebních povoleních, které Rajterovi napadli u soudu. Pokud by se Nejvyšší správní soud držel dosavadní právní argumentace, musel by dát sedlákovi za pravdu. Pak by hrozilo Nemaku možná i řízení o odstranění černé stavby. "Nevěřím, že by stát nařídil továrnu zbourat. Ale pokud budou teď státní úředníci tolerovat její rozšíření, tak jen za cenu toho, že by veřejně ignorovali závěry soudů," tvrdí Jan Rajter. "A ředitel Nemaku nám kdysi říkal, že když nebudou moci výrobu rozšiřovat, tak to tady pro ně nemá smysl a odejdou."

O vzrůstající nervozitě Nemaku svědčí i to, že ačkoliv má stavební povolení na zvyšování své kapacity v ruce, dosud nezačal stavět. "Investovat do rozšíření za situace, kdy můžeme vyhrát další soudy, se vedení Nemaku moc nechce," říká Franc. "Navíc spor úřadů s Rajterem odrazuje další podnikatele, které vedení kraje marně láká do průmyslové zóny Joseph. Čekali jsme, že se magistrát pokusí o nějakou dohodu s Rajterovými. Jen nebylo jasné, jak na to půjdou."

### **Půjdou přes mrtvoly?**

V říjnu loňského roku dostal Jan Rajter zvláštní dopis. Arcibiskup české pravoslavné církve vladyka Kryštof v něm zval statkáře na usmiřující jednání s vedením Ústeckého kraje a mosteckého magistrátu do monastýru svatého Prokopa Sázavského v Mostě.

"Povinností biskupů je smiřovat spory," říká vladyka Kryštof. "Požádal mě o zásah mostecký magistrát. Ani se netajili, že už si nevědí s panem Rajterem rady. Apeloval jsem na statkáře, aby si uvědomil lidský rozměr svého boje. Co kdyby nakonec zvítězil a lidé v Nemaku, kteří živí rodiny, přišli o práci? Nebylo by to trpké vítězství? Pan Rajter mi potom řekl, že to bylo nejkrásnější setkání v jeho životě."

Že by prohlásil něco tak bombastického, Rajter vehementně odmítá. Připustil však, že kdyby se problém vyhroutil do podoby rodina Rajterů versus 1700 míst v Nemaku, uvažovali by o odchodu. "Jenže z místních tam teď pracuje jeden člověk z Moravěvsí a pár lidí z Havrani. A kdo nám zaručí, že po rozšíření nebudou nabírat levné dělníky ze Slovenska nebo Ukrajiny, jako to dělají zahraniční investoři jinde v republice?"

Lidé z pravoslavné církve, jimž vedení Mostu slibuje peníze na nový dřevěný monastýr v zakarpatském stylu, začali pracovat na rodině Rajterů jako bobři. Jeden z duchovních dokonce za nimi přišel i na Vánoce. U svátečního stolu mluvil o tom, že tak dlouhý boj, který vedou, se nutně musí dřív nebo později podepsat na vyrovnanosti a vztazích uvnitř rodiny.

V únoru letošního roku podepsal Jan Rajter s magistrátem memorandum. Most se v něm zavazuje, že do 15. dubna odkoupí od sedláka přes devadesát hektarů pozemků, přiléhajících k průmyslové zóně. Rajter a Ekologický právní servis potom stáhnou všechny žaloby, kterými se snaží investici Nemaku zastavit.

Bylo to pro Pavla France velké zklamání teď, když začínají vyhrávat některé soudy? Koneckonců Ekologický právní servis, který podal hodně žalob samostatně, by se nemusel cítit dohodou Rajtera a města vázán...

"Celou dobu jsme bojovali za Rajterovy. A jen oni určí, co dál," tvrdí Pavel Franc. "Nemůžu jim slíbit, že Nemak zastavíme. Proto si také nedovedu představit, že bychom příležitost ke smíru sami zmařili a Rajterovi tady zůstali vězet v pasti."

Podle France se Rajterovy šance na vítězství ze tří procent zvýšily tak na dvacet. "Vidíme, jak úřady nerespektují soudy. A pokud se investoři v Nemaku rozhodli dál expandovat, půjdou přes mrtvoly. Tohle je klasická ukázka, jak při spojení velkých korporací se státním aparátem najednou selhávají veškeré záruky spravedlnosti i vlády práva."

Čas ubíhá a magistrát se zatím jasně nevyjádřil ani k ceně, kterou Rajter za svoje pozemky požaduje. "Morální garanti" smíru dál krouží kolem Rajterů. Tu je duchovní pravoslavné církve ubezpečí, že dohoda je na spadnutí, jindy přijdou s tím, že město nemůže sehnat investora na nákup jejich pozemků, pak je zase všechno na nejlepší cestě.

Minulý týden učinil primátor Mostu Vladimír Bártil nečekaný tah. Bez domluvy s Rajterovými prozradil Deníku Mostecka sumu, jakou statkář za své pozemky žádá - více než 200 miliónů korun, tedy něco

přes dvě stě korun za metr čtvereční. "Mám čím dál neodbytnější pocit, že od magistrátu jde jen o zdržovací taktiku, aby oddálili soudní spory a ukázali Rajtera jako spekulanta, který myslí jen na peníze," tvrdí Franc. "Ano, ta suma je obrovská. Ale oni jsou velkostatkáři, kteří by z donucení a proti svému přirozenému přesvědčení prodávali něco pro ně obrovsky hodnotného. Koneckonců za stejnou cenu vykupoval stát na Kolínsku některé pozemky pro Toyotu."

Náměstkyně primátora Hana Jeníčková zásadně popírá, že politici a jejich povolní úředníci chystají na Rajtera další past: "Nevím, proč bychom se měli chovat jako malí podvodníci - město má svou vážnost a kredit, tak proč jej dávat všanc?"

S Janem Rajterem se pomalu vracíme z polí do domu na návsi, který si s manželkou upravili na stáří. Ve vesnici vládne ospalé odpoledne všedního dne. Jen sem tam se v některém okně zavlní záclona, zableskne zpytavé oko, jakoby vysílající k sedlákovi otázku: Tak co, prodáš, nebo neprodáš? "Víte, hodně teď vzpomínám na válku," ozve se vedle mne Rajter. "Jak nám nejprve židovské a pak německé ženy ve vagónech plnými hrstmi nabízely staré rodinné šperky za kousek vonícího chleba. Známe cenu zlata a cenu chleba. A podle toho se budeme rozhodovat."

Snímky / HN - Jan Šilpoch: Jan Rajter: Máme dvě stě kusů dobytka, pět domů, spoustu techniky. To se nestěhuje jako nějaké kolotoče.; Vpravo je moje pole, vlevo je moje pole. Nedovolím, aby se mezi ně zahryzla další tovární hala; Vnuk Jana Rajtera - třetí generace sedláků v odbojně rodině; Jan Rajter: Nikdo mi ještě nevysvětlil, proč stavějí hliníkárnou na nejúrodnější půdě, která na Mostecku zbyla.

.....

### **11.8.2005 | Má Nemak cestu?, Reflex, Autor: Michal Komárek**

Krajský soud v Ústí nad Labem v polovině července zrušil stavební povolení pro dvě příjezdové cesty k továrně Nemak. Je to průlomový okamžik v kauze, která se táhne už čtyři roky. Proč? Jednak musel krajský soud revidovat svá předchozí rozhodnutí ve stejné věci a dát tak za pravdu Ekologickému právnímu servisu (EPS), jehož právníci zastupují rodinu Rajterových. Krajský soud totiž zpočátku buď nebral námítky EPS na zřetel, nebo dokonce odmítal právo EPS ve věci vystupovat. Nyní mu nezbylo než respektovat rozhodnutí Nejvyššího správního soudu.

Druhou podstatnou věcí je budoucí osud obou cest. EPS požádal o jejich odstranění jako černých staveb. A černé stavby to skutečně jsou. Soud zrušil stavební povolení pro nicotnost neboli proto, že při jeho vydání došlo k takovému pochybení, že povolení nikdy neexistovalo. Stavební povolení vydal nepatřičný orgán: namísto okresního úřadu mostecký magistrát. "Osobně příliš nevěřím tomu, že stavby budou odstraněny. Už proto, že o tom bude rozhodovat mostecký stavební úřad a cesty přitom patří mosteckému magistrátu. Podjatost je zřejmá, byť je postup v souladu se zákonem. A především: od počátku je stavba Nemaku prosazována za pomoci politického tlaku, za každou cenu. To se nezmění. Což ovšem neznamená, že se žalobami a protesty přestaneme. Můj právní názor je jednoznačný: dříve či později bude za černou stavbu označena i samotná fabrika Nemaku," řekl mi právník EPS Pavel Franc.

### **DĚJINY ZVŮLE**

Nemak se rozhodl postavit továrnu na Mostecku v roce 2001. Předtím kvůli silným protestům vzdal záměr stavět v průmyslové zóně u Plzně. Z hlediska státu bylo Mostecko ještě lepší volbou: vize Nemaku počítala s postupným vytvořením patnácti stovek pracovních míst přímo v továrně. Co víc si přát v regionu s vysokou nezaměstnaností, který do té doby zahraniční investory nepřilákal? A tak se vláda, mostecký magistrát i starosta Havraně, v jejímž katastru průmyslová zóna vznikla, rozhodli prosadit "veřejný zájem". Jak? Na formalitách a detailech přece nezáleží! Hezky to dokládá postoj Miloše Zemana, který kvůli Nemaku zrušil svoji podporu Otakarovi Motejlovi jako případnému prezidentskému kandidátovi. Motejl v roli ombudsmana totiž podpořil některé z protestů EPS.

Ano, veřejný zájem, zaměstnanost, miliardové investice pozvedající celý region, zkouška, která, dopadneme dobře, může přilákat další investory. A na druhé straně sedlák se svou rodinou a několik "ekoteroristických" právníků, kteří tvrdí, že hliníkárna produkuje dioxiny do sousedství zemědělské výroby nepatří a že by měla a mohla stát jinde.

A tak byla proti všem standardním pravidlům vyjmuta půda ze zemědělského fondu, bylo vydáno několik protiprávních stavebních rozhodnutí, Rajterovi nebyli v rozporu s právem připuštění k několika soudním jednáním, krajský soud se nezabýval podněty EPS, jimiž se zabývat měl, zastupitelstvo

Havraně protiprávně zrušilo referendum, které mělo rozhodovat o změně územního plánu obce, jenž měl umožnit další rozšíření průmyslové zóny, Ústavní soud se alibisticky stížností na zrušené referendum odmítl zabývat, čímž ji zamítl... Až nakonec tehdejší premiér Vladimír Špidla za zvuků mexické hudby slavnostně otevřel výrobu a uvedl, že je přesvědčen, že vše je v souladu s právem. Bez ohledu na to, že řada soudních pří ještě běžela. A bez ohledu na to, že k továrně přijel po načerno postavené cestě.

## POČÁTEK NADĚJE?

Znamenají průlomové rozsudky obrat v kauze? Jsou potvrzením skutečnosti, že žijeme v právním státě, který dává šanci i "starému sedlákoví" porazit státní mašinerii?

Pavel Franc je spíše skeptický. Za celou kauzou se ohlíží jako za ukázkovým příkladem fungování globalizované společnosti, kterou ovládá propojení korporátních a politických špiček, jež svoje zájmy prosazují za každou cenu bez ohledu na právo.

"Ani další soudní výnosy, které případně potvrdí naše názory, nedonutí úřady, aby fabriku zastavily." Průlomové rozsudky tedy nejsou vítězstvím, spíš jen ukázkou normálního fungování práva.

Částečně skeptický je i Jan Rajter mladší: "Nevěřím, že budou ty černé stavby odstraňovat. Ale to neznamena, že bychom to vzdávali, to ne! Je totiž možné, že tyhle a další rozsudky zkomplikují plánované rozšiřování továrny. A ředitel Nemaku mi před časem říkal, že když nebudou moct výrobu rozšiřovat, odejdou." Jediný, kdo může ekonomický zájem porazit, je ekonomický zájem sám.

Vyjádření Nemaku se mi získat nepodařilo. Kolegové mě upozorňovali, že se mi to nepovede. Že v Nemaku neodpovídají na maily, jednou prý v době natáčení televizní reportáže ve fabrice nebrali telefony. Naopak hutné odpovědi jsem dostal od mluvčí mosteckého magistrátu Aleny Sedláčkové. Konstatuje, že magistrát respektuje všechna rozhodnutí soudu, že jeho stanovisko je ovšem odlišné od stanoviska EPS a že EPS nemá vazby na Mostecko a nezná místní podmínky a potřeby obyvatel. Tenhle argument je proti ekologickým aktivistům a jejich právníkům používán často - přijedou si odněkud z Brna, vůbec to tady neznají, nic o nás nevědí a chtějí nám organizovat život ...Z tohoto populistického argumentu ale také vyplývá, že právní stát skutečně neexistuje, neboť aplikace práva je podle něj závislá na znalosti potřeb místních lidí. Může se tedy zjevně lišit region od regionu. To, co ve správním řízení platí v Brně, nejspíš neplatí v Mostě! Stavba průmyslové zóny u Havraně a samotné fabriky Nemak se odvíjela od politické zakázky. Ta prosazovala veřejný zájem na pozvednutí zanedbaného regionu. Těžko lze zpochybnit, že na Mostecku potřebují pracovní příležitosti a investice jako sůl. Problém je ovšem v tom, když se veřejný zájem prosazuje bez ohledu na právo a když jeho aplikace staví do role nežádoucí přítěže rodinu jednoho velkostatkáře.

Takže uvidíme. Jsou v podstatě dvě možnosti. Ta méně pravděpodobná: úřady odstraní načerno postavené příjezdové cesty k Nemaku a postupně celou fabriku. Jenže na konci června krajský úřad vydal stavební povolení, jež umožňuje desetinásobné rozšíření továrny, aniž vzal v úvahu soudní rozsudky, které zásadně zpochybňují už to, co u Havraně stojí. Takže ta mnohem pravděpodobnější varianta je, že černé stavby budou vyhlášeny za veřejný zájem. Čímž bude znovu potvrzeno, že veřejný zájem se u nás provozuje tak trochu načerno.

.....

**28.6.2005 | Nemak získal další stavební povolení**, Hospodářské noviny, Autor: Tomáš Fránek

### KONTROVERZNÍ ROZHODNUTÍ ÚŘADŮ

Mexická společnost Nemak může až desetinásobně rozšířit svoji továrnu v průmyslové zóně Joseph poblíž Mostu. Krajský úřad v Ústí nad Labem totiž potvrdil stavební povolení, které rozšíření továrny umožní.

Stavební povolení na rozšíření továrny jednoho z největších investorů v zemi úřady přitom vydaly i přesto, že zatím není jasné, jak to vlastně dopadne s prvním stavebním povolením.

### Soud musí opět rozhodnout

Krajský soud v Ústí nad Labem totiž bude muset znovu rozhodovat, jestli už první stavební povolení pro výstavbu továrny Nemak je platné a zda nejde o černou stavbu. Nejvyšší správní soud ve svých rozhodnutích potvrdil, že nezákonný byl například souhlas s odnětím půdy ze zemědělského půdního



fondy. To přitom bylo jedno z důležitých kroků, jež umožnily zahájení stavby továrny. Ekologové už avizovali, že chtějí stavební povolení zrušit a v případě úspěchu vyvolat jednání o odstranění továrny, kterou nyní označují za budovu postavenou načerno. "Nejvyšším správním soudem potvrzené nezákonnosti v první etapě výstavby Nemaku se bezprostředně vztahují na stavební řízení pro rozšíření jeho továrny. Krajský úřad však uvedené zcela ignoroval. Poněkolkáté tak nezákonně rozhodl ve prospěch velkého investora," řekl Jiří Nezhyba z Ekologického právního servisu. Ten společně s rodinou sedláka Jana Rajtera proti tomu dlouhodobě protestuje. Ekologové už potvrdili, že se rozšíření závodu brání u soudu. Zástupci kraje oponují tím, že Nejvyšší správní soud zrušil rozhodnutí soudu, a ne krajského úřadu.

Nemak už do svého závodu v průmyslové zóně Joseph, která má mít plánovanou rozlohu až 190 hektarů, investoval přes dvě miliardy korun. Do pěti let chce firma vyrábět 1,6 miliónu motorových hlav a zaměstnat přes pět set lidí. Do deseti let pak Nemak hodlá investovat dalších sedm miliard a po rozšíření výroby zaměstnat přes třináct set lidí. Firma spory mezi úřady a ekology nekomentuje. Zástupci kraje a politici tvrdí, že továrna mexického investora je pro sever Čech velmi významná. "Jde o strukturálně postižený region s nejvyšší nezaměstnaností v zemi. V případě odchodu Nemaku z regionu do zahraničí pak hrozí nebezpečí dalších arbitráží. Navíc by jejich vynucený odchod způsobil okamžitý odliv dalších potenciálních investorů," tvrdí vládní zmocněnec pro severozápadní Čechy Vlastimil Aubrecht.

Podle něj jde v případě úřadů o chyby spíše formální. "Mám pocit, že ekologická sdružení zneužívají všech možných právních klíčků, aby zhatila podobné investice v Česku," dodal Aubrecht. O pozemky v zóně Joseph navíc projeví zájem další investoři - čtyři zahraniční a jeden tuzemský. Ti chtějí využít osmnáct hektarů ploch a vytvořit až dvanáct set pracovních míst. Jde například o skotského výrobce pečiva a cukrovinek Lightbody Celebration Cakes, společnost Sarrel, či panělského výrobce ocelového drátu Gabarro.

### **Nejde o náhodu, tvrdí EPS**

Ekologický právní servis upozornil na problémy s nezákonnými postupy už při povolování provozu továrny LG.Philips Displays v Hranicích na Moravě. Právníci kritizovali i negativní dopady na okolí v případě další velké investice, stavby automobilky TPCA v Kolíně.

"Ze zkušeností vyplývá, že v případě investičních záměrů velkých nadnárodních společností státní orgány porušují zákon s cílem vyhovět přání zahraničního investora. Podle našeho názoru nemůže jít o náhodu," dodává Pavel Franc z EPS.

Úřady ale tvrdí, že postupují podle zákona. "Studie EPS vytrhuje v případě TPCA věci z kontextu," uvedla již dříve mluvčí vládní agentury CzechInvest Jana Víšková.

\*\*\*

### **Jak se vyvíjela kauza mexické firmy Nemak**

2000 - Plzeňští zastupitelé souhlasí s výstavbou továrny mexické společnosti Nemak, obyvatelé ale zahájili petiční akci proti stavbě.

2001 - Nemak se po protestech lidí rozhodl, že nepostaví svoji továrnu v Plzni, ale v Mostě. Vláda pro Nemak schvaluje investiční pobídky.

2002 - Veřejný ochránce práv Otakar Motejl označil odnětí zemědělské půdy pro stavbu továrny za nezákonné. V téže roce bylo zamítnuto konání místního referenda o územním plánu a stavbě továrny v obci Havraň.

2003 - Nemak zahájil výrobu a požádal o rozšíření továrny. Ústavní soud zamítl stížnosti proti nekonání referenda.

2005 - Nejvyšší správní soud zrušil rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem. Ten bude muset znovu rozhodovat, zda v případě továrny Nemaku nejde o černou stavbu. Rovněž ústecký krajský soud zrušil dvě rozhodnutí mosteckého policejního ředitelství, jimiž zamítlo žádost o informace ohledně vyšetřování neuskutečného referenda v Havrani.

.....

**24.5.2005 | Nemak: pravdu měli ekologové, Mladá fronta DNES, Autor: Ondřej Černý**

### **Soud uznal žaloby ochránců přírody, územní rozhodnutí kvůli hliníkárně bude zrušeno**

Havraň - Rozvoj hliníkárny Nemak v průmyslové zóně Joseph v Havrani u Mostu se může značně zpomalit. K současné necelé stovce pracovních míst nemusí přibýt vbrzku další čtyři stovky a později

ještě více než jednou tolik.

Nejvyšší správní soud totiž dal za pravdu žalobám sdružení Ekologický právní servis (EPS), které zastupuje rodinu Rajterových z Havraně, jež proti továrně u svých polností vytrvale bojují.

"Soud potvrdil, že odnětí půdy, na které Nemark stojí, ze zemědělského půdního fondu, bylo v rozporu se zákonem," řekl Jiří Nezhyba z EPS. "Kritizuje také to, že se správní orgány nezabývaly tím, jaký bude mít výstavba hliníkárny vliv na ráz krajiny. Stojí totiž uprostřed polí," dodal. Podle něj mají rozhodnutí Nejvyššího správního soudu jednoznačný efekt - mělo by být zrušeno územní rozhodnutí na výstavbu první etapy továrny Nemark a pozastaveno rozhodnutí o povolení rozšíření závodu.

"Krajský soud pochybil tím, že zamítl naše žaloby s tím, že jsme je neměli právo podat. Nyní se bude muset řídit rozhodnutím vyššího soudu. Z něj jasně vyplývá, že územní rozhodnutí pro výstavbu Nemarku nemělo být kvůli mnoha nedostatkům vydáno," upozornil Nezhyba.

Krajský stavební úřad, jenž rozhoduje o povolení dalšího rozšíření továrny, ale na to nejspíš nebude brát ohled. "Nemáme žádné rozhodnutí v ruce. Krom toho výroky správního soudu ruší rozhodnutí krajského soudu a ne krajského úřadu. V tomto okamžiku se nás to tedy netýká," uvedla Romana Žatecká, mluvčí krajského úřadu.

V reakcích na úspěch žalob EPS jsou zdrženliví i zástupci Nemarku, který v Havrani vyrábí hliníkové hlavy do motorů. "Počkáme na rozhodnutí dalších orgánů. Budeme postupovat v rámci platné legislativy," sdělil Milenko Jankovič z Nemarku.

"Nedělám si iluze, že by mohla hliníkárna z polí u Havraně zmizet. Chceme ale upozorňovat na to, jak jednotlivé úřady v kauze postupovaly a že by za své jednání měly nést odpovědnost. Úspěch u Nejvyššího správního soudu je pro nás důležitý argument," doplnil Nezhyba.

.....

#### **24.5.2005 | Rozšíření Nemarku provází další spor, Hospodářské noviny, Autor: Tomáš Fránek**

BRNO/MOST Úřady rozhodují o tom, zda vydají stavební povolení na desetinásobné rozšíření továrny jednoho z největších investorů v Česku, mexické společnosti Nemark v průmyslové zóně u severočeského Mostu. Přestože definitivní rozhodnutí dosud nepadlo, jednání úředníků už provází obvinění z nezákonného postupu.

Tvrdí to právníci Ekologického právního servisu, který proti postoji státních i samosprávných úřadů v případě Nemarku společně s rodinou sedláka Jana Rajtera dlouhodobě protestuje.

Ekologičtí právníci totiž mají v ruce verdikt Nejvyššího správního soudu z dubna letošního roku. Ten zrušil rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem týkající se rozhodnutí úřadů o povolení výstavby první části závodu.

#### **Soud úředníky nezastavil**

"Stavební povolení na novou stavbu a jednání o něm trpí stejnými vadami, které označil Nejvyšší správní soud za nezákonné. Na to už jsme úřady upozornili. Očekáváme však, že ani tento verdikt soudu úřady neodradí od toho, aby vydaly další nezákonné rozhodnutí," uvedl Pavel Franc z Ekologického právního servisu (EPS).

"I když úřad vydá zjevně nezákonné stavební povolení, může na jeho základě stavebník bez obav stavět. Případná žaloba totiž nemá odkladný účinek a rozhodnutí soudu, které zruší stavební povolení, přijde až v době, kdy již stavba bude postavena," dodal Franc.

"Investice Nemarku a dalších investorů je pro Mostecko a celý region velmi důležitá. Jde o strukturálně postižený region s nejvyšší nezaměstnaností v Česku. V případě odchodu Nemarku z regionu do zahraničí pak hrozí nebezpečí dalších arbitrží. Navíc by jejich nucený odchod způsobil okamžitý odliv dalších potenciálních investorů," tvrdí vládní zmocněnec pro severozápadní Čechy Vlastimil Aubrecht. Podle něj jde v případě úřadů o chyby spíše formální.

Krajský soud v Ústí nad Labem bude navíc muset znovu rozhodovat, jestli už první stavební povolení pro výstavbu továrny Nemark je platné a zda nejde o černou stavbu. Nejvyšší správní soud ve svých rozhodnutích potvrdil, že nezákonný byl například souhlas s odnětím půdy ze zemědělského půdního fondu. To přitom bylo jedno z důležitých rozhodnutí, které umožnily zahájení stavby továrny.

Ekologové už avizovali, že chtějí stavební povolení zrušit a v případě úspěchu vyvolat jednání o odstranění továrny. Nematik už do svého závodu v průmyslové zóně Joseph, která má mít plánovanou rozlohu až 190 hektaru, investoval přes dvě miliardy korun. Do pěti let chce firma vyrábět 1,6 miliónu motorových hlav a zaměstnat přes pět set lidí. Do deseti let pak chce Nematik investovat dalších sedm miliard a po rozšíření výroby o produkci bloků motorů zaměstnat přes třináct set lidí. Firma spory mezi úřady a ekology nekomentuje.

### **Problémů investorů je víc**

Spory o výstavbu a rozšíření továrny Nematicu jsou nejviditelnějším případem nesouladu mezi nevládními organizacemi a úřady. Případem se už zabývala policie, veřejný ochránce práv a soudy včetně ústavního. EPS už upozornil na problémy s nezákonnými postupy při povolování provozu továrny LG.Philips Displays v Hranicích na Moravě. Právníci kritizovali i negativní dopady na okolí v případě další velké investice, stavby automobilky TPCA v Kolíně.

"Ze zkušenosti vyplývá, že v případě investičních záměrů velkých nadnárodních společností státní orgány porušují zákon s cílem vyhovět přání zahraničního investora. Podle našeho názoru nemůže jít o náhodu," dodává Franc.

Úřady ale tvrdí, že postupují podle zákona. "Studie EPS vytrhuje v případě TPCA věci z kontextu," uvedla již dříve mluvčí vládní agentury CzechInvest Jana Víšková. "Mám pocit, že ekologická sdružení zneužívají všech možných právních klíčků, aby zhatila podobné investice v Česku," dodal zmocněnec Aubrecht.

### **Kauza Nematik**

**2000** - Plzeňští zastupitelé souhlasí s výstavbou továrny mexické společnosti Nematik, obyvatelé ale zahájili petiční akci proti stavbě.

**2001** - Nematik se po protestech lidí rozhodl, že nepostaví svoji továrnu v Plzni, ale v Mostě. Vláda pro Nematik schvaluje investiční pobídky.

**2002** - Veřejný ochránce práv Otakar Motejl označil odnětí zemědělské půdy pro stavbu továrny za nezákonné. V téže roce bylo zamítnuto konání místního referenda o územním plánu a stavbě továrny v obci Havraň.

**2003** - Nematik zahájil výrobu a žádá o rozšíření továrny. Ústavní soud zamítl stížnosti proti nekonání referenda.

**2005** - Nejvyšší správní soud zrušil rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem. Ten bude muset znovu rozhodovat, zda v případě továrny Nematicu nejde o černou stavbu. Rovněž Ústecký krajský soud zrušil dvě rozhodnutí mosteckého policejního ředitelství, jimiž zamítlo žádost o informace ohledně vyšetřování neuskutečného referenda v Havrani. Úřady rozhodují o vydání stavebního povolení na rozšíření továrny Nematik.

.....

**24.5.2005 | Pavel Franc: Rozsudek jako cár papíru, Hospodářské noviny, Autor: Pavel Franc**

Nejvyšší správní soud dal v pěti soudních sporech za pravdu odpůrcům výstavby závodu společnosti Nematik, která má být čtvrtou největší zahraniční investicí v České republice. Soud se tak - po veřejném ochránci práv - postavil na stranu sedláka Jana Rajtera, který za pomoci právníků Ekologického právního servisu bojuje proti této nezákonné stavbě již pátým rokem. Jenže verdikt přišel tak pozdě, že příběh začíná připomínat absurdní drama.

### **A čas už vše vyřešil**

Až do příchodu velkého investora nikdo neplánoval, že by v zemědělské oblasti na Mostecku, která zůstala nedotčena těžbou a průmyslem, mělo vyrůst něco jiného než obilí. S příchodem Nematicu do severních Čech bylo vše jinak. Kolem Havraně hospodařící sedlák Jan Rajter, jenž při vši smůle vlastní okolní pozemky, ale nikoliv ty, kde dnes staví Nematik, byl postaven před hotovou věc: stane se sousedem závodu těžkého strojírenství. Tuhle situaci dobře zná; třicet let ho nechali komunisté hospodařit vedle chemických závodů, kde mnoho zaměstnanců umíralo předčasně na rakovinu. Nejvyšší správní soud nyní v letité Rajterově při rozhodl, že stavba Nematicu je nezákonná. Ale rozhodnutí přichází v době, kdy v první části závodu, proti které žaloby směřovaly, už probíhá zkušební provoz. Lze jen stěží předpokládat, že by došlo k odstranění protiprávně postavené stavby. Hlavním argumentem je totiž tzv. "dobrá víra" Nematicu ve správnost stavebního povolení, na jehož základě postavil první část svého závodu. Takto je chráněn ten, v jehož prospěch bylo vydáno stavební rozhodnutí. Jaké právo má však účastník řízení typu Jana Rajtera? Má právo podat žalobu. Avšak tím nezabrání, aby například stavebník na základě žalobou napadeného stavebního povolení stejně začal stavět. A jsme u podstaty věci.

Soudní řízení, jak známo, trvá roky. V okamžiku, kdy soud vydává rozhodnutí, je většinou už po všem - stavebník již postavil svou stavbu, dřevorubec pokácel les atd. Soud samozřejmě může pozastavit platnost vydaného rozhodnutí (jde o tzv. odklad vykonatelnosti, případně předběžné opatření). Tohoto institutu však soudy využívají zcela sporadicky. Tak alespoň usuzuji ze své praxe, Ministerstvo spravedlnosti využívání této pravomoci vůbec nesleduje. A tak české soudy vydávají rozhodnutí v době, kdy čas již za ně vyřešil vše. Rozsudky proto mají často hodnotu círu papíru.

### Nezákonné podklady

V případě pana Rajtera si ale investor nechtě zkomplikoval život. Patrně na radu státních úředníků rozdělil výstavbu svého závodu účelově na dvě části. V první fázi postavil malý výrobní závod, který nevyžaduje tak náročné posouzení. Díky rozhodnutím Nejvyššího správního soudu by povolení pro tuto stavbu měla být v nejbližší době zrušena jako nezákonná. Nemark se chystá dostavět celý závod do konečné podoby - desetinásobku současného stavu. K žádosti o vydání stavebního povolení přitom předložil tytéž podklady, jaké používal již pro svou první stavbu. Stavební úřad v Mostě povolení vydal. Jan Rajter se odvolal a v těchto dnech má rozhodovat Krajský úřad Ústeckého kraje. Už se znalostí verdiktu správního soudu.

.....

### 23.5.2005 | Rajter versus Nemark, Respekt, Autor: Josef Greš

Připomeňme si

Boj severočeského sedláka Jana Rajtera (70) proti mexickému koncernu Nemark, který se rozhodl postavit Rajterům za humny obří továrnu produkující toxický odpad, trvá už čtyři roky a jde v něm o hodně: investorovi o velké zisky, státu o pracovní místa a panu Rajterovi o dílo vzešlé z celoživotní dřiny. Dosud vše nasvědčovalo, že zemědělec je odsouzen k porážce. Teď však již téměř odepsanému bojovníkovi svítla nečekaná naděje: získal na svou stranu Nejvyšší správní soud.

Komunisty léta pronásledovaný sedlák si po listopadu na stará kolena splnil v Havrani u Mostu svůj sen o založení rodinné zemědělské farmy. Před čtyřmi roky mu ale zasadil ránu plán firmy Nemark postavit v těsném sousedství Rajterových polí fabriku na hliníkové hlavy do motorů. Mexičané sem přišli potom, co v roce 1999 museli po masivních protestech Plzeňanů, kteří se báli rakovinotvorných dioxinů, upustit od svého záměru postavit tovární haly v západočeské metropoli. V severních Čechách vyšel záměr bezezbytku. Komunální politici slíbili Nemarku pozemky. Těžbou zdevastovaná mostecká krajina skýtala k umístění průmyslové zóny hned několik variant, Mexičanům se ale nejvíc zalíbily parcely v Havrani, která patří k poslední zachovalé zemědělské oblasti. Lokální administrátoři jim je bez odmlouvání přiklepli. „Peníze má investor a on se také rozhoduje, kde chce stavět,“ vysvětlil v roce 2001 rozhodnutí mostecký místostarosta Bořek Valvoda. A na ruku šla investorům i vláda: navzdory protestům Jana Rajtera i ombudsmana Otakara Motejla a v rozporu s právem vyňalo ministerstvo životního prostředí požadované pozemky ze zemědělského půdního fondu.

Sedlák zorganizoval mezi sousedy úspěšnou petici žádající, aby o stavbě rozhodlo místní referendum. Za to si vysloužil útok od tehdejšího premiéra Zemana i předsedy sněmovny Klause, kteří jej v televizi nazvali „ekoteristou“ – a havraňský starosta protiprávně odmítl referendum vypsat. Za jeho verdikt se pak postavil Rychetského Ústavní soud, k němuž se sedlák Rajter obrátil; s donebevolajícím odůvodněním, že nemohou svým rozhodnutím „nahradit politickou vůli samosprávy“.

Nemark vycítil podporu a ohlásil desetinásobnou expanzi továrny. To by byl definitivní Rajterův konec: plodiny z takových polí by nikdo nekupoval. Do kouta zahnaný zemědělec a jeho zástupce Pavel Franc z Ekologického právního servisu se obrátili do Brna na Nejvyšší správní soud a ten jim dal teď za pravdu: zrušil rozsudek, kterým ústecký soud zamítl sedlákovu žalobu na povolovací verdikt ministerstva životního prostředí, a nařídil její nové projednání. „Je to zlomový okamžik,“ říká Pavel Franc. Brněnští soudci totiž podle něj dali svým rozhodnutím jasně najevo, že stavební povolení, na jehož základě Nemark továrnu vybudoval, bylo uděleno v naprostém rozporu se zákonem. A ústecký soud teď bude muset tento verdikt vzít v potaz. „Zatím se však u nás ještě nestalo, že by si někdo troufl naříditi zbourání už hotových budov, byť se ukázalo, že byly postaveny nezákonně,“ říká Franc. Šance, že se alespoň podaří odvrátit plánované desetinásobné rozšíření továrny, ovšem podle mínění Ekologického právního servisu citelně vzrostly.

.....

### 7.3.2005 | Země hliníkových hlav, Respekt, Autor: Hana Čápková

Připomeňme si

Byl to boj Davida s Goliášem, proto jsme ho všichni sledovali s napětím. Sedlácká rodina Rajterových z Mostecka se postavila továrně Nemark, bez ohledu na nelibost místních, krajských i vládních politiků. Svého času vzdor pana Rajtera v televizní debatě svorně odsoudil Miloš Zeman i Václav Klaus, přičemž ten první vzpurného rolníka pasoval na "ekoteroristu". Teď je boj u konce. Vítěze ale nemá.

Moravský rodák Jan Rajter odmítl počátkem padesátých let vstoupit do družstva, komunisté mu sebrali statek nedaleko Opavy a poslali ho do kriminálu. Po propuštění se odstěhoval na Mostecko, koupil domek zastrčený za litvínovskou chemičkou a živil se prací na železnici. Po pádu komunismu rodina koupila za všechny úspory grunt v Havraní a začala naplňovat svůj sen o hospodaření. Před čtyřmi lety ale Rajterovi znovu narazili. Pozemky v okolí vesnice si vyhlédla firma Nemark, jejíž továrnu na hliníkové hlavy motorů předtím coby jedovatý a rizikový provoz odmítli v Plzni. Mostečtí radní byli naopak pro a průmyslovou zónu nakreslili také na polích pana Rajtera. Ten je ale odmítl dát a vyhrál, vyvlastnění kvůli velkému investorovi u nás (na rozdíl od Slovenska) není možné. "Řekl jsem, že na mých pozemcích stavět nebudou," bilancuje úspěšnou část boje Jan Rajter. "Tak nestaví."

Provozovat ekologické zemědělství přímo vedle jedovaté továrny ale není to pravé. Proto Jan Rajter vytáhl proti samotné stavbě (přesněji proti její 2. etapě - protože první hala na 150 tisíc hlav vyrostla v tichosti a téměř tajně). S pomocí Ekologického právního servisu založil občanské sdružení a začal přesvědčovat sousedy, aby stavbu odmítli. Úspěšně, petici proti Nemarku podepsala většina z nich. Starosta přesto nebyl ochoten o průmyslové zóně vyhlásit referendum. Tuto svévoli Rajterovi zažalovali u Ústavního soudu. Ten rozhodl nespravedlivě. S vysvětlením, že soud nemůže svým verdiktem "nahradit politickou vůli samosprávy", stížnost zcela zamítl. Brzy začne na pozemcích, které ze tří stran sousedí s těmi Rajterových, růst fabrika s roční produkcí 1,6 milionu hlav do motorů. Nemark chce dál expandovat, pustit se do linky na recyklaci hliníku. "Proti takové přesile se dá těžko něco udělat," říká dnes Jan Rajter.

Současná starostka Havraně Zdeňka Smetanová, která byla pro stavbu ještě coby zastupitelka, říká, že její hlavní očekávání - nová pracovní místa pro lidi ze vsi - Nemark nesplnil: "Lidi z Havraně tam pracuje pět, čekala jsem, že jich bude dvacet třicet. Jsem skeptická k tomu, že v nových provozech to bude jiné." Firma je zatím osvobozená od daní, Nemark ale dává obci dary. Loni si Havraň za půl milionu korun pořídila nové veřejné osvětlení a opravila prodejnu potravin, fotbalisté dostali nové dresy a místní posilovna stroje. Most ale plánuje, že až firma začne za dva roky platit daně, měly by končit v rozpočtu města. Proto k sobě chce Havraň připojit. Místní zastupitele teď čeká podobný boj slabých s velkým, jaký má za sebou jejich občan. "Most chce, aby se Havraň stala jeho součástí," říká starostka Smetanová. "Jsme proti."

.....

### 17.1.2005 | Věře Rychetského, Respekt, Autor: Tomáš Němeček

#### Věře Rychetského

Ústavní soud potvrdil svou zásadní proměnu

Zapomeňte na starý Ústavní soud. Už to není instance poslední záchrany pro ty, jimž komunisté sebrali majetek - naopak. Ve sporu o zámek Opočno se zde minulý čtvrtek nedomohla ochrany restituentka proti státu, ale stát proti restituentce. A nešlo o náhodné či technické rozhodnutí - byl to silný výrok, jakési pomyslné "programové prohlášení" nových ústavních soudců. Tedy ještě jednou: 13. ledna 2005 skončilo v České republice navrácení velkého majetku; soudní cestou se ho už nikdo nedomůže. Tvář nového konstitučního tribunálu pod předsednictvím Pavla Rychetského dosud není zcela zřetelná, pomalu se však začíná rýsovat. Už podruhé pomohli soudci silnějšímu proti slabšímu, ve shodě s politickým přáním. Není vyloučeno, že ještě někdy v budoucnu příjemně překvapí. Dosavadní étos této instituce je však pryč

#### Utřum!

Dalo se tušit, že na první generaci Ústavního soudu z let 1993-2003 budeme ještě vzpomínat s nostalgií. Ale že to bude tak brzy? Jistě, těžko spekulovat, jak by v oněch letech o Opočno rozhodl

brilantní Vladimír Čermák nebo tehdejší předseda Zdeněk Kessler, oba jsou už po smrti. Konstituční tribunál však tehdy bral restituenty v ochranu. Důrazně připomínal nižším soudům, aby dbaly smyslu zákona - jímž je "zmírnění křivd" - a vycházely obětem komunistů vstříc. Jde-li o spravedlnost, lze jít i pár kroků nad zákon, prohlásil v jednom z bilančních rozhovorů Vladimír Čermák. A to také poslední instance dělala: v jednotlivých případech prolomila Benešovy dekrety o konfiskaci majetku i "nepřekročitelnou" hranici restitucí, 25. února 1948. Nyní se situace obrátila. Tři soudy od okresního po Nejvyšší rozhodly odvážně - a je to nový Ústavní soud, kdo nařizuje jít o pár kroků zpátky a pečlivěji hledat možné důvody, proč Opočno nevrátit. Už nikoli "spravedlnost především", ale "přesné dodržení dekretů především". (Však za verdiktem není filozof práva Čermák, ale soudce-zpravodaj Jan Musil, bývalý rektor Policejní akademie.) Protože ústavní soudci nemohli úplně pominout verdikty svých předchůdců, vymysleli k nim upřesnění: Dobrá, lze napravovat křivdy před únorem 1948, ale jen kvůli těm, kdo přišli o majetek kvůli nacistické rasové perzekuci. Nikoli kvůli Colloredo-Mansfeldům, jimž v roce 1942 sebrali zámek nacisti coby "nepřátelům Říše" a v roce 1945 obnovená republika coby "německý majetek" (když se rodina úspěšně odvolala, konfiskaci dokonali v roce 1949 komunisti). Jasněji to říci nešlo: to je tečka za šlechtickými restitucemi.

### **První byl Rajter**

Kdo si myslí, že je to zpráva důležitá leda pro potomky starých rodů, je na omylu. Jednak je spravedlnost nedělitelná, jednak je to druhý takto zneklidňující verdikt. Tím prvním byl případ Rajter z prosince 2003: sedlák z Mostecka, bojující proti stavbě velké továrny za humny, si stěžoval, že místní politici zpučně a protizákonně odmítli vypsát o nové stavbě referendum. Tříčlenný ústavní senát v hanebném rozsudku, o nějž se přičinil soudce a bývalý lidovecký politik Miloslav Výborný, stížnost smetl s prapodivným zdůvodněním, že soud nemůže nahrazovat politickou vůli samosprávy. Tehdy se dalo doufat, že případ Rajter je ojedinělý úlet. Teď však Ústavní soud znovu pomáhá veřejné moci proti vzpurnému a politicky oceňovanému občanovi. Tehdejší premiér Miloš Zeman mluvil o Rajterových jako o "ekoteroristech"; a projevy letité nechuti ČSSD k restitucím německy mluvící šlechty nemá cenu obsáhle vypočítávat. Jeden příklad za všechny: zatímco v roce 1992 získal hrabě Colloredo-Mansfeld, otec dnešní žadatelky o opočenský zámek, od ministerstva vnitřní tzv. osvědčení o státní příslušnosti (což byla zákonná podmínka k restituci), v roce 2003 - za éry Stanislava Grosse - tentýž úřad osvědčení zase zrušil. Právní jistota jak bič.

Nikdo netvrdí, že Ústavní soud pracuje na vyloženou politickou objednávku. Možná je tak naladěn proto, že tři z nových soudců byli předtím aktivní politici a že prezident Klaus vybíral své kandidáty z konformnějších právníků než jeho předchůdce. Možná měla na oba verdikty v neformálních diskusích vliv i osobnost předsedy. Pavel Rychetský si přece jako Zemanův vicepremiér také přál výstavbu továrny na Mostecku - a verdikt o Opočnu je zcela ve shodě s jeho dlouholetými postoji k restitucím. "Doufám, že nechcete papouškovat směšnou tezi, že co bylo ukradeno, musí být vráceno," zněla kdysi jeho památná odpověď ohledně osudu církevního a šlechtického majetku za vlády ČSSD.

### **Ještě mají šanci**

Na dvou špatných verdiktech je nejhorší, že jiné významné slovo zatím z Brna nezaznělo. Pravda, dosud nepromluvili všichni členové Ústavního soudu. Kvůli neschopnosti či neochotě prezidenta Klause obsadit prázdná místa (z 15 křesel jsou stále dvě volná) nemohl tribunál dlouho zasednout v plné sestavě - a jedině v plénu může rušit zákony. Nelze zatím odhadnout, jak bude rozhodovat o svobodě slova, o regulaci nájemného či třeba o potrtech. Očekávání však stojí velmi nízko. Renomé po předchůdcích se Rychetského týmu podařilo promarnit a začíná od nuly.

.....

#### **4.11.2004 | Příběh sedláka Rajtera lákal do výstavní síně, Plzeňský deník, Autor: Václav Podestát**

V těsném sousedství plzeňské katedrály sv. Bartoloměje visel do konce října výrazný plakát s obří fotografií tří stojících mužů s nápisem "Příběh sedláka Rajtera". Šlo o upoutávku na výstavu fotografií Ibrý Ibrahimoviče, která byla do 29. října k vidění v mázhausu, tedy vstupní přízemní hale plzeňské radnice.

Plzeň - Soubor 23 fotografií, tvořený i několika panoramatickými snímky krajinných motivů severních Čech, je výsledkem dlouhodobého projektu s přesně vymezenou tematikou. Není výstavní exhibicí autora. Výtvarně kultivovanou řečí perfektních černobílých fotografií upozorňuje na narušení přirozeného koloběhu života v důsledku šířící se průmyslové výroby v regionu Mostecka. Přestože jsou jednotlivé fotografie doplněny výstižnými popisky, dělí plynulý tok snímků ještě tři textové oddíly, aby divák seznámil s příběhem rodiny Rajterů.

Počátek textu je zasazen do roku 1929, konečný oddíl začíná rokem 2000 s otazníkem. Pohnuté životní peripetie ve stručnosti seznamují s postupným naplňováním snu sedláka Jana Rajtera, který začal soukromě hospodařit na Mostecku, přes den ovšem posunoval vagony, a když v roce 1989 padl komunistický režim, koupil si se synem statek v Moravěvsi a začali společně hospodařit na 200 ha polností. Pak ovšem do regionu, jenž se dosud potýká s nemalou nezaměstnaností, vstoupil zahraniční investor - mexická hliníkárna NEMAK - a v sousedství jejich pozemků začal budovat hliníkárnou. Rodina Rajterů za pomoci právníků z Ekologického právního servisu (jenž je hlavním organizátorem putující výstavy po České republice) se začala bránit. Nejen z důvodů vlastní existence, ale také proti možným budoucím ekologickým škodám.

Fotografie Ibra Ibrahimoviče byly na výstavě výraznými obrazovými dominantami. Pojednávají o každodenních všednostech, které s sebou přináší soukromé zemědělství, v zajímavých kompozicích vykreslují okamžiky radostných setkání i dětských her, stejně jako nám v reportážních portrétech přibližují rodinu sedláka Rajtera i krajinu Mostecku. Projekt byl po zásluze oceněn hlavní cenou a prvním místem ve své kategorii v novinářské soutěži Czech Press Photo 2003. Je výzvou nebýt lhostejný vůči svému okolí, je ale také vzorovým příkladem osobitého fotografického nasazení nezávislého reportéra.

.....

#### **19.6.2004 | Sedlák Rajter bojuje o své polnosti, Mladá fronta DNES, Autor: Jan Hrudka**

Kostecké Horky - Několik let vede soukromý zemědělec Jan Rajter z Havraně na Mostecku boj proti mexické továrně Nemark, s níž jeho polnosti sousedí. Zápas Rajtera a jeho rodiny, která se obává, že závod jejich pozemky znehodnotí, zachycuje cyklus fotografií Ibra Ibrahimoviče Příběh sedláka Rajtera. Do 30. června je k vidění v bývalé škole v Kosteckých Horkách.

Fotograf s kosovskými předky Ibra Ibrahimovič za snímky získal hlavní cenu a první místo v kategorii Každodenní život v loňském ročníku prestižní soutěže Czech Press Photo. Vedle ocenění a pochvalných kritik fotografie autorovi přinesly i řadu odmítavých reakcí.

Mexičané chtěli původně postavit továrnu na výrobu hliníkových hlav motorů na Borských polích v Plzni. Když to tamní zastupitelé odmítli, zahraniční investor zamířil na sever Čech. Pozemky k výstavbě továrny získal v průmyslové zóně Joseph mezi Mostem a Louny.

Zóna však bezprostředně sousedí s parcelami, na nichž rodina Rajterů hospodaří. Úřady Rajtera nutí, aby je prodal, protože Mexičané chtějí svou továrnu rozšířit.

"Kdyby nebyla jiná místa, snad bychom ze svých pozemků ustoupili. Jenže vím, že možností, kde by zóna mohla stát a neničila by se kvůli tomu zemědělská půda, je dost," říká Jan Rajter, který tamní polnosti považuje za jedny z nejurodnějších na severu Čech.

Proti továrně a jejímu rozšíření protestovali Rajterovi desítkami žalob, ale neúspěšně. Právě silným politickým podtextem fotografie provokují. "Ibra Ibrahimovič fotografoval rodinu Jana Rajtera asi rok. Série černobílých snímků odkrývá dokumentárním způsobem příběh rodiny. Je to příběh neobyčejně silný," říká Petr Kulíšek z kosteckého spolku Dům z modrého kamene, který výstavu Ibrahimovičových fotografií pořádá.

Sedmatřicetiletý Ibrahimovič nefotografoval na severu Čech poprvé. Před deseti lety sklídl uznání za seriál černobílých snímků o bourání Libkovic, které musely ustoupit těžbařům uhlí. Výstava Příběh sedláka Rajtera je putovní, do Kosteckých Horek přišla z brněnského Divadla Husa na provázku. Předtím ji mimo jiné mohli spatřit lidé v Ostravě, Českých Budějovicích i v Hradci Králové.

.....

#### **17.5.2004 | Košťátka 2004, Literární noviny**

Konec konců

U příležitosti dne čarodějnic a našeho vstupu do EU předávala redakce Konec konců již podruhé ocenění za občanské postoje. Slavnostní vyhlášení se konalo v pražském divadle Na prádle. Čtyři z deseti nominovaných získali Košťátka z dílny Jiřího Sobotky. Košťátko zlaté obdržela Emílie Smrčková z Valašského Meziříčí. Se svým manželem vychovali čtyřiatdvalet dětí - čtyři vlastní, ostatní z dětských domovů. Košťátko stříbrné získal prof. Dalibor Povolný (foto v ON před týdnem), entomolog světového jména, ale také neúnavný organizátor společenského a divadelního života.

Košťátka bronzová obdrželi Jan Špáta a Jan Rajter. "Cílem mého pedagogického usilování je vychovat lidsky a občansky angažované filmaře, vybavené všestrannými dovednostmi ze všech filmových profesí," konstatoval pedagog, scenárista, kameraman a režisér Jan Špáta, který košťátka obdržel jako výraz uznání celoživotnímu dílu. Jan Rajter je samostatný zemědělec z Havraně u Mostu, sedlák každým coulem. Hrdý na svou půdu, na své obilí i svůj skot. Veřejnosti je znám svým sporem s firmou Nematik. Jan Rajter a jeho rodina byli oceněni za statečnost a vytrvalost, s níž hájí svá práva na život podle svého.

.....

#### **17.4.2004 | V galerii bojují fotografie za lidská práva, Olomoucký den, Autor: Gabriela Garbová**

Olomouc \* Dílo známého fotografa Ibry Ibrahimoviče mohou zájemci obdivovat v olomoucké Galerii u Mloka. Doprovodná výstava k festivalu Jeden svět bude pod názvem Příběh sedláka Rajtera - "od kolektivizace ke globalizaci" slavnostně zahájena 20. dubna v 18 hodin. Součástí vernisáže bude projekce dokumentárního filmu.

"Na fotografiích Ibrahimovič zdokumentoval nešťastný osud rodiny, která se v padesátých letech stala obětí kolektivizace. Po vyvlastnění začali její členové hospodařit na poddolované půdě v blízkosti chemických závodů. Když se v devadesátých letech vzchopili a podařilo se jim od státu získat nové pozemky, je jejich úsilí opět ohroženo investičními záměry společnosti Nematik," upřesnila galeristka Veronika Mališová.

Na expozici se bude Ibrahimovič prezentovat asi 20 fotografiemi, za něž získal v roce 1993 prestižní ocenění Czech Press Foto. Snímky mají podle Mališové nejen uměleckou, ale také silnou výpovědní hodnotu. "Autor se zaměřil na závažné společenské změny probíhající u nás i ve světě pod vlivem stále silnější pozice nadnárodních korporací," zdůraznila dále galeristka. To byl také důvod, proč byl cyklus snímků o rodině Rajterových zařazen do programu festivalu Jeden svět. Mezinárodní přehlídka pokračuje letos už 6. ročníkem a cílem jejích organizátorů je upozornit na porušování lidských práv, což je podle galeristky také případ rodiny Rajterů. Ibra Ibrahimovič patří mezi jedny z našich nejvýznamnějších fotografů. Zviditelnil se v roce 1993 seriálem černobílých snímků s názvem Libkovice, svědomí severu, věnovaných zápasu tamních obyvatel o zachování jejich domova. I ve své další tvorbě autenticky zvěčňuje především život v severních Čechách. Těžištěm Ibrahimovičova díla jsou po celou dobu sociální témata, v nichž se zaměřuje na neradostné okamžiky všedního dne: cikánské děti ve starých čtvrtích, ženy na rekultivacích, sběrače ze skládek, horníky v uzavíraných dolech a podobně.

Sérii Příběh sedláka Rajtera "od kolektivizace ke globalizaci" uváděnou v Olomouci připravil Program GARDE (Global Alliance for Responsibility, Democracy a Equity) Ekologického právního servisu ve spolupráci s několika nadacemi. Výstava Ibry Ibrahimoviče potrvá v Galerii u Mloka do 7. května.

.....

#### **16.4.2004 | U polí v Havrani mohou vyrůst další továrny. Umožňuje to nový územní plán obce, Mladá fronta DNES, Autor: Ondřej Černý**

Ekologové prohráli boj s politiky

Havraň - Bez protestních akcí ekologů a křiku nespokojených zemědělců schválilo zastupitelstvo Havraně na Mostecku svůj územní plán, který určuje a podstatně rozšiřuje území pro průmyslovou zónu. Znamená to, že kontroverzní hliníkárna Nematik, proti níž byly před dvěma lety mohutné protesty, se může bez problémů rozrůstat. A u havraňských polí mohou stát i další továrny.

"Územně plánovací řízení sice umožňuje občanům mít námítky a připomínky. To je ale nyní v podstatě formální záležitost bez efektu," tvrdí Pavel Franc ze sdružení Ekologický právní servis, které pomáhá havraňským zemědělcům v boji proti továrně, která u obce vyrábí hliníkové hlavy do motorů. "Územní plán Havraně podstatně zjednoduší rozšíření Nemaku a dalších továren, které se na tamní zemědělské půdě chystají stavět," připustil Franc.

Podle něj nemá smysl, aby Rajterovi, rodina, která se stala symbolem boje proti havraňské průmyslové zóně, na schválení územního plánu reagovali odvoláním či podáním u soudu. "Reagovat budeme až na další kroky, které musí firmy před zahájením staveb dělat," vysvětlil Franc. "Miliardy, které se tu proinvestují, jsou zbytečně utracené. Tady pracují zemědělci, kteří do továren nechťejí, a právě oni přijdou o práci, protože továrny budou mít vliv na zemědělskou půdu. Přistěhoval jsem se



sem z Teplic, abych unikl průmyslu a byl ve zdravějším prostředí. Teď budu mít stejné problémy i tady," řekl již dříve Jiří Prey ze sousední vesnice Blažim.

Narozdíl od zemědělců a ekologů si nový územní plán Havraně nemohou vynachválit politici. "Rozhodnutí by mělo výrazně pomoci regionu, který trpí dlouhodobě nejvyšší nezaměstnaností. Doufáme, že zóna Joseph přiláká dostatek investorů, kteří nabídnou co největší počet nových pracovních míst," uvedla náměstkyně mosteckého primátora Hana Jeníčková. Právě město Most územní plán Havraně financovalo.

Výstavbu továrny mexické firmy Nemark na Mostecku provázejí od počátku protesty zemědělců a ekologických aktivistů. Kvůli podezření z nesprávných rozhodnutí úřadů v této věci již několikrát rozhodoval soud. V Havraně se dokonce kvůli Nemarku a rozšíření průmyslové zóny Joseph mělo konat místní referendum. Když ho zastupitelé zamítli, dostala se věc před Ústavní soud. Ten se ale zalekl a rozhodl se do dění nemíchat.

Vládní agentura Czechinvest už začne téměř dvě stě hektarů pozemků u Havraně zájemcům nabízet.

ZEMĚDĚLEC- BOJOVNÍK. Jan Rajter mladší. Jeho rodina se stala symbolem boje proti politikům, kteří velmi tlačili na rychlé vybudování mexické továrny Nemark u Havraně. Nyní zastupitelstvo obce přijalo nový územní plán a vedle Nemarku mohou u polí růst další haly.

.....

**8.3.2004 | Neziskový advokát?,** Literární noviny, Autor: Tomáš Feřtek

KONEC KONCŮ

Případ továrny na výrobu hliníkových hlav motorů mexické firmy NEMAK je pravděpodobně největší ostudou, kterou si způsobil stát za poslední léta. Bezohlednost, s níž postupoval proti vlastním občanům, je i v našich poněkud divokých poměrech zářející. A jde jen o další důkaz, že při obraně vlastních zájmů nelze na stát spoléhat. Poté, co se zahraničnímu investorovi nepodařilo prosadit stavbu továrny na Borských polích v Plzni, zamířil s mohutnou vládní podporou k Mostu. Kupodivu ne na vytěžené území bývalých povrchových dolů, kde by nejspíš podobný provoz nikomu nepřekážel, ale na pomezí okresů Most a Louny. Tam je dodnes jedna z nejurodnějších půd v České republice. Z té nově budovaná průmyslová zóna u obce Havraň ukrojila čtyřicet hektarů, bez ohledu na to, že tu zatím žádný průmysl není a že v bezprostředním sousedství hospodaří rodina Rajterů, jež je na příjmech ze zemědělské výroby závislá. Případ Nemarku je v odborných kruzích považován za odstrašující příklad, jak se nemá postupovat při vytváření nových průmyslových zón. Přesto část továrny už existuje a dostavbě prakticky nic nestojí v cestě. Až potud je historika o Nemarku dostatečně známá, ale poměrně málo ví veřejnost o faulech, kterých se v této kauze dopustily státní orgány. Rodinu Rajterových zastupoval v právních sporech Ekologický právní servis, organizace sdružující studenty práv a poskytující právní služby lidem v případech souvisejících s ohrožením životního prostředí. Během několika let, kdy se spor vlekl, podal EPS přes 150 právních podání a případ se dostal na konci roku 2003 až k Ústavnímu soudu. Tady je jen stručný výčet faulů, jichž se úřady dopustily:

Zemědělská půda byla vyjmuta ze Zemědělského a půdního fondu, i když bylo jasné, že je to proti všem pravidlům; bývalé vedení ministerstva životního prostředí tento protiprávní krok opakovaně posvětilo. Změnu územního plánu, která umožnila postavit továrnu na kvalitní zemědělské půdě, doporučil osobním dopisem z července loňského roku současný ministr Libor Ambrozek. Ze znění dokumentu je jasné, že důvodem souhlasu nebyly odborné argumenty, ale jasná politická objednávka. Ministroví podřízení přitom opakovaně odmítli podepsat se pod takový dokument. Ministerstvo financí poskytlo obci Havraň nenávratnou půjčku 870 000 Kč, aby mohla vyplatit ze zástavy budovu vlastního obecního úřadu, pokud bude podporovat výstavbu průmyslové zóny. Na tento státní úplatek existuje doklad s jasným vyjádřením ministerstva. Když se odpůrci stavby pokoušeli vyhlásit místní referendum, státní orgány to znemožnily přímým nátlakem na představitele obce. Soudy opakovaně odmítly uznat Jana Rajtera za účastníka správního řízení a v několika případech mu odepřely vůbec právo domáhat se soudně svých práv. Když úřad ombudsmana poukázal na nepřípustnost jednání soudů a státních úřadů, vyjádřilo se ministerstvo životního prostředí, že se tato pochybení už nebudou opakovat. Jinak se nestalo nic. Ombudsmanův návrh opakovat některá správní jednání, aby Jan Rajter mohl být účastníkem řízení, úřady nezohlednily. A nakonec Ústavní soud sice projednal stížnost na neoprávněné zrušení referenda, ale nakonec rozhodl, že k porušení pravidel nedošlo, a žalobu zamítl.

Odpověď na otázku v titulku se po tomhle výčtu nezdá jednoduchá. Případ NEMAK ukázal, že pokud

má stát - v tomto případě Zemanova vláda - přímý zájem na prosazení nějakého projektu, je naše šance ubránit se nulová. Nepomohou nám zákony ani soudy. Zdá se tedy, že ve skutečnosti je neziskový advokát zbytečný. Ale zbývá alespoň jeden argument. Díky tomu, že EPS, jenž poskytuje služby zdarma, vedl tak dlouho spor, na který by Rajterovi jinak neměli peníze, víme alespoň, nakolik je stát ochoten hájit naše zájmy vůči velkým korporacím. Obětuje nás surově a bez mrknutí oka. Je to neveselý závěr, ale přinejmenším za tohle prohlédnutí můžeme být neziskovým advokátům vděční.

.....

#### **4.2.2004 | Vítězné fotografie s nezvyklým příběhem vystavují na Provázku, Mladá fronta DNES**

Brno - Kolekci snímků oceněných hlavní cenou v soutěži Czech Press Photo 2003 uvidí Brno. Výstava s názvem Příběh sedláka Rajtera - od kolektivizace ke globalizaci je od včerejška přístupná v brněnském Divadle Husa na provázku.

Na tři desítky fotografií a různých písemných materiálů ukazují pohnutý osud sedlácké rodiny ze severních Čech, která kdysi čelila komunismu a nyní vede těžký boj s nadnárodní průmyslovou společností Nematik. Fotografie se v divadelním představení zdrží do konce února. "Je to vlastně zpráva o tom, jakým směrem se ubírá společnost, jak podléhá globalizaci, jak v ní slábnou demokratické principy států," uvedl za pořadatele Pavel Franc z Ekologického právního servisu. Autorem snímků je Ibra Ibrahimovič.

Vítězné snímky ze soutěže Czech Press Photo 2003 začaly svou výstavní pouť v Praze, uvidí je ještě v Ostravě, Plzni a Českých Budějovicích.

Komunistický režim rodinu Rajterových vyhnal ze statku na Moravě, když odmítl vstoupit do JZD. Usadili se proto na severu Čech, kde po třicet let žili za chemičkou a sedlačili na zničené půdě mezi doly. Po listopadové revoluci hospodaří Rajterovi na dvou stech dvaceti hektarech u Havraně na Mostecku.

Od roku 2001 Rajter bojuje s úředníky, kteří chtěli jeho pozemky získat pro výstavbu továren mexické firmy Nematik. Firma začala stavět, Rajter podal proti povolení stavby žalobu, s níž však neuspěl. Případem by se měl zabývat Ústavní soud. Nad výstavní akcí převzal záštitu bývalý prezident Václav Havel.

.....

#### **29.12.2003 | Jeden Výborný a dost, Respekt, Autor: Tomáš Němeček**

##### **V první zkoušce nový Ústavní soud neobstál**

Z Brna přišla v prosinci znepokojující zpráva, jaká by se neměla přeslechnout: Ústavní soud odepřel spravedlnost v jednom politicky citlivém sporu. Postupoval přitom tak podivně a proti všem dosavadním zvyklostem, že jeho verdikt nelze nazvat jinak než účelový. A do třetice je zneklidňující, že podle neoficiálních informací se o tento postup nejvíce zasloužil dlouholetý lidovecký politik a dnešní soudce Miloslav Výborný. Z jednoho případu ještě nelze zobecňovat. Ale pokud si noví strážci ústavy takto představují nalézání spravedlnosti, pak v krátké době zničí vynikající pověst, kterou zdědili po generaci svých předchůdců. Tedy pověst instituce, kde se lze dovolat pomoci a zastání, když vše ostatní selže a křivda volá do nebe.

##### **Proti hliníkovým hlavám**

O jaký spor šlo? O jednu z řady bitev, které vede sedlácká rodina Rajterových z Mostecku proti tamní továrně Nematik. Je to známý příběh, průběžně sledovaný i na stránkách Respektu. Jan Rajter, celý život těžce zkoušený osudem, si po pádu komunismu splnil sen o vlastním statku - a právě když se mu začínalo dařit, vyrostla mu za humny výrobní hliníkových hlav do motorů. Mnozí místní se obávají, že by mohla být zdrojem rakovinotvorných dioxinů; ať je to pravda nebo ne, pro zemědělce z okolí je to ničivá zpráva. Proto se Jan Rajter pustil do zápasu s Nematikem, bez ohledu na nelibost místních, krajských i vládních politiků, kteří si mermomocí přáli na nezaměstnaností postižené Mostecko přivábit většího investora. Vzдор "ekoteroristy" Rajtera svého času v televizní debatě svorně odsoudili Miloš Zeman a Václav Klaus. Dát za pravdu jednomu zarputilému sedlákově, nebo velké továrně přinášející práci? Inteligentní politik by našel řešení vyhovující oběma stranám, například by neposílal Nematik do poslední zachovalé zemědělské oblasti Mostecku. Krajská i obecní samospráva se místo toho rozhodly Rajtera převálcovat. Tím pádem na sedlákově straně není jen srdce, ale i

právo. Lokální politici se totiž dopustili hrubých chyb: například loni starosta odmítl vyhlásit o průmyslové zóně referendum, ačkoli Rajterovi sesbírali zákonem předepsaný počet podpisů. A právě tuto svévoli zažalovala rodina u Ústavního soudu. Není to otázka hlavní ani rozhodující, Nemak by nemusel výrobu zavřít, ale pro sedláka by to byl další (poté, co mu dal loni za pravdu ombudsman) dílčí úspěch. Jenže prohrál, a ani se pořádně nedozvěděl proč. Tady už nejde o jedno pole a jednu továrnu, ale o celé budoucí rozhodování brněnského konstitučního tribunálu.

## Znám zájem státu

Minulý Ústavní soud loni stížnost přijal, avšak než stihl rozhodnout, předseda příslušného senátu zemřel. K případu se tříčlenný senát, už doplněný o "Klausovy" soudce, vrátil na podzim. Zachoval se podivně: svolal si účastníky, vyslechl je - a po dvacetidenní poradě stížnost 11. prosince zamítl coby "zjevně neopodstatněnou", protože soud prý nemůže svým verdiktem nahradit politickou vůli samosprávy. Podle neoficiálních informací (a jiné mít nelze, porady soudu jsou tajné) chtěl předseda senátu Jiří Mucha stížnosti vyhovět, ale rozhodl názor druhých dvou, Miloslava Výborného a Pavla Holländera. Verdikt je především nespravedlivý: starosta očividně nerespektoval zákon, a jak by mohla být "politická vůle" nad zákon? Dále je svévolný: jestliže předchozí soudci už stížnost přijali, je možné ji jaksi dodatečně odmítnout? A konečně je nebezpečný: až příště nějaká vrchnost pošlape právo, také bude moci říct, že "taková je politická vůle"? Zůstává otázka, proč Výborný a spol. takto rozhodli. Možná to měl být signál, že zatímco předchozí Ústavní soud se k stěžovatelům choval vstřícně, oni si budou pálit prsty co nejméně. Možná dlouholetý politik Výborný cítil solidaritu s kolegou-starostou a zároveň měl pochopení pro "zájem státu" na Mostecku. Možná ale rozhodl z čisté zbabělosti před tušeným přáním moci. Která z těchto možností je drtivější, to ať si vybere každý sám.

## Pan Omyl

Když Václav Klaus nominoval na Ústavní soud tři politiky, z každé velké partaje po jednom, ozvaly se nutně pochybnosti: budou z nich spravedliví soudci? Zatímco Pavel Rychetský a Dagmar Lastovecká ještě na svůj velký případ čekají, Miloslav Výborný už stihl vyniknout vysokou produktivitou: od července do listopadu vyřídil 115 podání - zpravidla je prostě zamítl, tak jako případ Rajter. Bylo by příjemné se mýlit, ale už po půlroce se bohužel zdá, že Výborného nominace byla omyl, a to nenapravitelný.

.....

**22.12.2003 | Příběhy roku 2003, Respekt,**  
Autor: Marek Švehla

## Sedlákem v Čechách

V malé vesnici Moravěves žije asi čtyřicet rodin, dva největší statky na návsi patří Rajterům - otci a synovi. K tomu dvě stovky krav, desítky prasat, stovky hektarů polí. Za první republiky by Rajterovi jako největší hospodáři patrně měli ve vsi a okolí velké slovo. Dnes je ale jiná doba. Mohutná stavení jsou po komunistech rozbitá a otec a syn Rajterovi jako by bojovali proti větrným mlýnům. V kuchyni jednoho ze statků sedí sedmdesátiletý sedlák Jan Rajter starší, ukusuje chleba a zapíjí ho kávou. Před sebou má rozložené novinové články popisující jeho nevšední boj proti těžkému osudu. V posledním roce vyvrcholil. Obrázky z jeho statku fotografa Ibry Ibramoviče letos vyhrály Czech Press Photo a obkroužily výstavní síně zdejších velkých měst. Příběh sedlácké rodiny vystupující proti stavbě problematické továrny za svými humny získal panu Rajterovi a jeho blízkým hodně sympatií. Minulý měsíc dotáhl svůj boj až k Ústavnímu soudu, který měl spor kolem Rajterových polí rozhodnout. Právě kvůli tomu však zavládl na sklonku roku u Rajterů smutek. Podle zdravého rozumu měli vyhrát. Ale nestalo se tak. "Je to pro nás velké zklamání," říká hořkým hlasem sedlák. "Zažil jsem vznik JZD. To bylo za komunistů. Teď za demokratů ale proti nám použili podobnou metodu jako tehdy." Jan Rajter mladší k tomu dodává: "Překvapilo nás to všechny. Mysleli jsme, že máme pravdu a musí to uznat i soud."

## Podél zdi a doleva

Letošní rok tady z Rajterů učinil zřejmě nejznámější hospodáře. Počátky příběhu ale sahají daleko do minulosti. Moravský rodák Jan Rajter odmítl počátkem padesátých let vstoupit do družstva, takže mu komunisté sebrali jeho statek v Jindřichovicích nedaleko Opavy a jeho samotného poslali jako "sabotéra" do kriminálu. Po propuštění se musel odstěhovat a práci našel až v Mostě na železnici. Tady koupil domek zastrčený za litvínovskou chemičkou a navzdory nepříznivým okolnostem začal

po práci opět hospodařit. Po pádu komunismu koupila rodina za všechny úspory grunt v Moravěvesi a Rajterové začali naplňovat svůj sen o skutečné farmě. Před dvěma lety ale opět narazil. Pozemky v okolí vesnice si vyhlédla problémová mexická firma Nemark, předtím odmítnutá v Plzni, a rozhodla se tu za pomoci mosteckých radních hned vedle Rajterových polí postavit továrnu na výrobu hliníkových hlav motorů. Pan Rajter a jeho syn se rozhodli proti továrně Nemark bojovat. "Před komunisty jsem musel utéct za chemičku a teď mi ji postaví přímo na humnech. Všude tady kolem bude padat hliníkový odpad. Kdo si bude kupovat naše potraviny?" říká sedlák. "Postupovali podle známého receptu, jako když se zakládalo JZD. Dlouho se nic nevědělo, pak to narychlo rozhodlo zastupitelstvo. Dohodli se s těmi, kdo souhlasili, a ty ostatní obešli." První hala vznikla z ničeho nic, po podezřelých interních dohodách s obecními politiky. Dalším pěti plánovaným halám ale chtěli Rajterovi zabránit. S pomocí Ekologického právního servisu založili občanské sdružení a začali přesvědčovat své sousedy, aby stavbu odmítli. To se jim podařilo. Jejich petici proti Nemarku podepsalo 225 z 350 voličů střediskové obce Havraň, kam Moravěves spadá. Podle zákona mělo následovat místní referendum o dalším rozšiřování průmyslové zóny v katastru obce. Jenže radnice jej odmítla vyhlásit a pod společným tlakem státu (investoval do přípravy průmyslové zóny desítky milionů) a politiků z Mostu rozhodla o dalších halách Nemarku kladně. Proto se Rajterovi letos obrátili na Ústavní soud, který měl zastupitelstvo na chybu upozornit. Tříčlenný senát Ústavního soudu pod vedením bývalého lidoveckého ministra obrany Miloslava Výborného ale před týdnem rozhodl, že se nebude do sporu plést. "Bylo by to nelegální zasahování soudu do pravomocí samosprávné obce," vysvětlil nečekaný rozsudek soudce Jiří Mucha. "V jiných kauzách se to běžně dělá. Je to dokonce prací tohoto soudu upozorňovat na porušení ústavních pravidel," kroučí hlavou Pavel Franc z Ekologického právního servisu. "To rozhodnutí je politické a jenom dokládá, jak stát i úřady ustupují velkým investorům." "Co máme dělat? Budeme hospodařit dál," říká Rajter mladší. "Nemůžeme přece odejít, když tady pracujeme. Zvažujeme ale podání k Evropskému soudu," Jeho otec k tomu dodává: "Máme snad od toho utéct? Já jsem už starý, záleží, jak se s tím vyrovnají mladí. V nejistotě jsem žil čtyřicet let za chemičkou a teď v ní žijeme zase." Jsou čtyři hodiny odpoledne a pan Rajter dává najevo, že je načase hovor skončit. "Krmím šedesát telat a je čas do práce. Chodím každý den ráno v pět a pak navečer," utrousí a sahá po kabátě. "Jsme z toho zklamaní. Lidi nám říkají, že si akorát děláme zle. Pravda je ale na naší straně, to musí uznat každý. Ta pole mají hodnotu, ne nějaká chemička. Když se o tom rozhodovalo, starosta nám povídal - když nepřijde Nemark, budeme tu nadosmrti pást kozy. Na západě jsem nebyl, ale z televize vím, že tam pást kozy, krávy a ovce chtějí a lákají na to turisty. Jen my se tu toho bojíme."

.....

**12.12.2003 | Stěžovatelé neuspěli proti průmyslové zóně**, Hospodářské noviny,  
Autor: Tomáš Fránek

### **Ústavní soud odmítl stížnost rodiny sedláků, mexická společnost Nemark chce u obce Havraň rozšiřovat výrobu**

\* Zástupci Ekologického právního servisu označili včerejší rozhodnutí Ústavního soudu za politické

Ústavní soud včera vydal klíčové rozhodnutí ve sporech o další rozvoj průmyslové zóny u obce Havraň na Mostecku a investici mexické společnosti Nemark. Soud nevyhověl stížnosti občanky Havraně Jany Rajterové. Stěžovala si, že obecní úřad loni nevyhlásil referendum o vzniku průmyslové zóny, ve kterém se lidé měli vyjádřit, zda chtějí u obce továrnu nebo zemědělskou půdu.

Rozhodnutí soudu znamená, že nyní už nijak nepůjde zastavit výrobu v první z hal, kterou v zóně postavila mexická společnost Nemark. Firma již v říjnu zahájila výrobu hliníkových hlav. Rodina Jany Rajterové v katastru obce Havraň soukromě hospodaří. Spolu s právníky z Ekologického právního servisu protestují kvůli záboru kvalitní zemědělské půdy a obavám z poškození životního prostředí. Loni v září proto žádali vyhlášení místního referenda. Obyvatelé obce v něm měli rozhodnout, zda chtějí mít u obce průmyslovou zónu nebo ne.

Vedení obce napřed referendum vypsát odmítlo a nakonec rozhodlo o vypsání jiného referenda, ve kterém se lidé měli vyjádřit tomu, jestli chtějí v obci nová pracovní místa. Ani toto referendum se nakonec nekonalo a Rajterová se proto obrátila na Ústavní soud.

"Pokud by soud vyhověl návrhu tak, jak je formulovala stěžovatelka, tak by tím překročil svoji pravomoc. Bylo by to nelegální zasahování Ústavního soudu do pravomocí samosprávné obce," uvedl soudce Jiří Mucha. Ústavní soudci včera rozhodli netradičně - stížnost nezamítli, ale v senátu odmítli jako nepřipustnou, což jinak obvykle dělá už před jednáním soudce zpravodaj.

"Je to pro nás obrovské zklamání. Jestliže Nemark rozšíří výrobu, můžeme s hospodařením skončit kvůli spadu hliníkového odpadu. Odpad půjde do polí, budeme jím krmit dobytek, bude v mléce," reagovala Jana Rajterová, která společně s manželem hospodaří nedaleko továrny.

Podle právního zástupce Pavla Franc je rozhodnutí Ústavního soudu klíčové a nyní už není žádná možnost, jak provoz v první postavené hale Nemarku zastavit. "Ústavní soud rozhodoval politicky, což je něco nevídaného, a dokládá to jenom to, jak stát i úřady ustupují velkým investorům ze zahraničí," řekl Franc.

Vedení Nemarku rozhodnutí soudu uvítalo. "Čekali jsme, že to tak dopadne, připravuje se na další rozšíření areálu," uvedla personální ředitelka společnosti Kamila Jahodová. Firma chce vyrábět u Havraně až 1,6 miliónu hlav a bloků motorů ročně a zaměstnat asi pět set lidí.

Ekologický právní servis společně s Rajterovými se nevzdává. Franc potvrdil, že na krajském soudu a Nejvyšším správním soudu je několik žalob a stížností, které napadají například stavební povolení. "Kvůli rozšíření výroby znovu začalo posuzování Nemarku z hlediska životního prostředí. Tentokrát pod tlakem legislativy EU Nemark přiznal mnoho z toho, co dříve zamlčoval. Tedy, že z jeho podniků budou unikat škodliviny," dodal Franc. To ale zástupkyně Nemarku odmítla. "Plníme všechny normy, které předepsalo Ministerstvo životního prostředí," tvrdí Jahodová.

.....

**12.12.2003 | Ústavní soud smetl sedlákovu stížnost**, Mladá fronta DNES,  
Autoři: Ondřej Černý, Luděk Navara

### **Hliníkárna se může stavět dál. Soudci se zcela nečekaně odmítli případem Nemark zabývat**

Havraň, Brno - Firma Nemark může v Havrani u Mostu v klidu dál stavět a rozšiřovat svůj závod na výrobu hliníkových součástí motorů.

Ač běží množství správních žalob, ta nejdůležitější - k ústavnímu soudu, byla včera odmítnuta a zemědělci, kteří proti továrně bojují, tak v podstatě ztratili šanci, že se její výstavba zastaví. Soud o stížnosti na zastupitelstvem vyhlášené a pak zrušené referendum nijak nerozhodl. Tím se zbavil ve věci jakékoliv odpovědnosti. Proti takovému kroku už ale rodina Rajterových, která stížnost podala, nemá odvolání. Doopravdy tedy pasivní postup soudu znamená, že se stížnosti na zrušení referenda o rozšiřování průmyslové zóny, jejíž součástí Nemark je, nevyhovuje.

### **Sedlák: Je to jako za komunistů**

"Nemám k tomu slov. Zažil jsem padesátá léta, stejně se likvidovali zemědělci za komunismu. Nejde jen o nás, ale i o krajinu. Dělníci sice budou mít práci, ale jejich děti budou jíst jedovaté potraviny od hliníkárn," prohlásil rozzlobeně sedlák Jan Rajter starší, který proti továrně vedle svých polí bojuje.

"Šlo o jednoznačně politické rozhodnutí, vždyť v senátu je bývalý politik Miloslav Výborný, který ví, jaký politický tlak se na celou kauzu vyvíjí," přidal se Pavel Franc ze sdružení Ekologický právní servis, které s Rajterovými spolupracuje.

### **Referendum, které nebylo**

Obec Havraň původně vypsala referendum o tom, zda v jejím územním plánu mají být vyčleněny pozemky pro průmyslovou zónu kvůli rozšíření závodu Nemark. S návrhem totiž nesouhlasili ekologové. Na konci loňského roku ale nově zvolení zastupitelé referendum zrušili. Následně pak zastupitelstvem o jeden hlas neprošel i návrh na nové obecní hlasování.

### **Nečekaný postup soudu**

Odmítnutí stížností Ústavním soudem je přitom naprosto nestandardní. O tom, zda bude stížnost projednána před senátem, rozhoduje soudce-zpravodaj. Pokud už o ní jedná senát soudu, dosud vždy rozhodoval buď tak, že stížnosti vyhověl, nebo ji zamítl. Navíc na rozhodnutí o tom, že se nijak nerozhodne, si soud vzal po posledním stání tři týdny na rozmyšlenou, což také není běžné.

"Pokud by soud vyhověl stížnosti tak, jak ji formulovala stěžovatelka, tak by tím překročil svoji pravomoc. V podstatě by nahradil samosprávnou kompetenci obce v její působnosti," zdůvodnil

nestandardní krok soudce Jiří Mucha. "Bylo by to nelegální zasahování soudu do pravomocí samosprávné obce," zdůraznil.

"V jiných kauzách to ale běžně dělá. Upravit něčí rozhodnutí, aby bylo v souladu s Ústavou, je práci tohoto soudu. Dnešním nerozhodnutím se jen zřekl své odpovědnosti," tvrdí Franc.

.....

**30.10.2003 I SEDLÁKOVA CESTA OD KOLEKTIVIZACE KE GLOBALIZACI**, Reflex,  
autor: Tomáš Feřtek

Nebýt toho, že mezinárodní porota fotografické soutěže Czech Press Photo udělila hned dvě hlavní ocenění fotografiím životního příběhu severočeského sedláka Jana Rajtera od fotografa Ibrahimiho, veřejnost by pravděpodobně přešla tenhle případ sériového porušování zákona, nezodpovědného chování korporací a státní zvláště obvyklým bezradným pokrčením ramen. Přestože v této kauze se začátkem listopadu čeká rozuzlení v podobě verdiktu Ústavního soudu, který by měl posoudit, nakolik jsou přípustné metody, jimiž bojuje stát proti zájmům vlastních občanů.

Samozřejmě že případ, ve kterém se sedlák Jan Rajter z Moravěvsí nedaleko Mostu brání výstavbě hutního provozu uprostřed svých polí, je právně složitý. Ale jeho podstata je prostá. Jedete od Loun plochou zemědělskou krajinou, kde je na české podmínky mimořádně úrodná půda. Najednou se z mlhy vyloupne UFO. Uprostřed nedohledné roviny stojí u silnice velká stříbrná hala. Jedna osmina budoucí fabriky na odlévání hliníkových hlav motorů mexické firmy NEMAK. Tady? Zbláznil se někdo? Pokud by se mlha zvedla, uvidíte na obzoru město Most a okolo něj tisíce hektarů pozemků, kde by se podobná průmyslová zóna, pokud už jsme přesvědčeni o její potřebnosti, dala postavit bez následků. I v případě, že se neorientujete v zákonech, je evidentní, že tohle je nesmyslný nápad.

#### SEDLÁKŮV PŘÍBĚH

"Moje pole jsou tady, tady a tady," ukazuje Jan Rajter mladší na mapce na zelené čtverečky v těsné blízkosti NEMAK. Opravdu to působí jako vtip. I kdyby byla hliníkárna sebečistší provoz, a že zrovna není, pořád je to huť a postavit ji uprostřed lánů člověka, který se živí výrobou potravin, se z dlouhodobého hlediska rovná likvidaci. Rajterovi jsou sedlácká rodina z Moravy, přišli na sever v padesátých letech, protože odmítli kolektivizaci. Pětatřicet let vedle zaměstnání hospodařili v těsné blízkosti litvínovské chemičky. V roce devadesát tři se rozhodli, že si najdou v nových poměrech nové pozemky. Pronajali a koupili čtyři sta hektarů kvalitní půdy na okraji okresu a k tomu zničený velkostatek, v němž dřív sídlilo družstvo. Po sedmi letech práce přišli radní z Mostu a sdělili jim, že uprostřed jejich polí bude stát hliníkárna. Odpor je marný, protože za tímhle projektem stojí přímý zájem vlády.

#### NEMAK Z PLZNĚ DO HAVRANĚ

Původně chtěla firma NEMAK stavět na Borských polích, v průmyslové zóně na kraji Plzně. Ale odpor byl tak mohutný, že od záměru ustoupila. Tehdejší vláda Miloše Zemana, která se snažila přitáhnout co nejvíce zahraničních investorů, to vnímala jako osobní prohru a najít pro NEMAK nové místo se stalo úkolem s nejvyšší prioritou. Proč byly nakonec vybrány pozemky nedaleko obce Havraň, jihovýchodně od Mostu, není dodnes úplně jasné. Od města je to daleko, vyjmout úrodnou půdu ze Zemědělského půdního fondu není úplně jednoduché. Snad se vláda a představitelé města domnívali, že vesnice, kde až do posledních voleb byli vždy u moci komunisté, nebude klást odpor. Starosta Majerčín, jenž tu vládl bez přerušení od roku 1986, totiž zadlužil obec natolik, že hrozilo propadnutí obecního majetku včetně budovy úřadu. Další možností je, že NEMAK do průmyslové zóny plánované na výsypkách východně od Mostu prostě nechtěl. Na zelených polích se stříbrná fabrika vyjímá opravdu lépe. A město spolu se státem se rozhodlo investorovi vyjít vstříc. V odhadu se vládní emisari opravdu nemýlili. Obec byla záměru nakloněna, průmyslová zóna vytvořená de facto pro jediného zájemce slibovala přinést obci peníze. Stát do jejího zřízení investoval osmdesát miliónů, inženýrské sítě se vedly ze vzdálenosti pěti kilometrů. Celkem firmě NEMAK poskytl z veřejných rozpočtů zhruba čtvrt miliardy a daňové prázdny k tomu. A obec sama dostala od ministerstva financí 870 000 Kč, aby mohla vyplatit ze zástavy budovu vlastního úřadu. Pozor, to není nadsázka! Opravdu existuje dokument, kde ministerstvo financí potvrzuje, že poskytlo Havraně peníze na vyplacení budovy obecního úřadu, aby mohla účinně podporovat zřízení průmyslové zóny Joseph. Státní úplatek? Ano. Jediný zádrhel v celém docela dobře vymyšleném plánu byla právě rodina Rajterů. Tvrdohlavá a neústupná. Když zjistila, že představitelé města Most a severočeský vládní zmocněnec od svého záměru neustoupí, domluvila se s neziskovou organizací Ekologický právní

servis, která sdružuje právníky a studenty práv a poskytuje právní služby v podobných případech, a od té doby roste hora podání, expertiz, odvolání, žalob a správních rozhodnutí. Jen pro představu, těch podání bylo zatím 153, od místního úřadu po Ústavní soud.

## FAULY

Série fotografií, již vidíte na této čtyřstraně, vznikla na objednávku lidí z Ekologického právního servisu. Když prohráli první kolo sporů, když se nepodařilo prosadit místní referendum a NEMAK postavil první halu, zhruba osminu plánovaného závodu, rozhodli se problém zviditelnit putovní fotografickou výstavou. Ocenění v Czech Press Photo (Fotografie roku a 1. cena v kategorii Každodenní život) bylo nečekané, ale věci pomohlo. Nicméně varovnost tohoto příběhu není jen v dojemnosti marného boje jednoho sedláka o vlastní důstojnou existenci. Daleko horší je, jakým způsobem se zachoval stát. Rozhodl se jít na ruku velké firmě bez ohledu na to, že jedná protiprávně a v přímém rozporu se zájmy občanů. Vůbec to není v poslední době poprvé. Ať už jde o podobný případ v Hranicích na Moravě, nebo o vstřícnost vůči aroganci Spolany Neratovice ... Tady je jen stručný výčet faulů, jichž se úřady dopustily: Zemědělská půda byla vyjmuta ze Zemědělského půdního fondu, i když bylo jasné, že je to proti všem pravidlům. Náměstek ministra životního prostředí Miloše Kužvarta Josef Běle tento krok opakovaně posvětil. Jan Rajter nebyl ve čtyřech případech vůbec uznán za účastníka řízení, přestože jeho pozemky se stavbou bezprostředně souvisejí. Jde o samozřejmost i tehdy, když váš soused staví obyčejnou garáž. Podání právníků z EPS, které kromě právní pomoci panu Rajterovi žaloby často podává i samo za sebe, soud odmítal s tím, že nejde o občanské sdružení se sídlem v Havraní. Je to jen další ze série pokusů omezit kontrolu veřejnosti nad chováním státní správy. Krajský soud v Ústí nad Labem tvrdí, že Ekologický právní servis a v některých případech dokonce ani pan Rajter vůbec nemají právo domáhat se nápravy u soudu! První referendum starosta odmítl, aniž k tomu měl oprávnění. Když nové zastupitelstvo opět hlasovalo o referendu, vyvinuli zástupci okresu i vládní zmocněnec masivní nátlak na novou starostku. Nakonec referendum neprošlo o jediný hlas. I to je v rozporu s právem. Zastupitelstvo může pouze posuzovat, zde návrh na konání referenda splnil veškeré zákonné požadavky, či nikoli. Nemůže o své vůli referendum zamítnout. Přesto tak učinilo. Stížnost na tento postup bude právě řešit Ústavní soud. Přitom pokud by se referendum konalo loni v listopadu, většina obyvatel by se velmi pravděpodobně postavila proti plánované průmyslové zóně. Dnes už většinou rezignovali. Protiprávní jednání uspělo a Ústavní soud na tom těžko něco změní. Změnu územního plánu, která umožnila postavit továrnu na kvalitní zemědělské půdě, mělo posvětit ministerstvo životního prostředí. Protože úředníci ministerstva odmítli napsat kladné vyjádření, podepsal nakonec v červenci tohoto roku doporučující dopis sám ministr Libor Ambrozek. Ze znění dokumentu je jasné, že důvodem souhlasu nebyly odborné argumenty, ale jasná politická objednávka. Když úřad ombudsmana poukázal na nepřípustnost jednání soudů a státních úřadů, vyjádřilo se ministerstvo životního prostředí, že se tato pochybení už nebudou opakovat. Jinak se nestalo nic. Ombudsmanův návrh opakovat některá správní jednání, aby Jan Rajter mohl být účastníkem řízení, úřady nezohlednily. Takhle bychom mohli pokračovat ještě docela dlouho.

## KORPORACE VERSUS OBČAN

V televizní debatě označil tehdy ještě premiér Miloš Zeman sedláka Jana Rajtera za příklad fundamentalisty bránícího pokroku. Opravdu jde o pokrok, když k jeho prosazení je třeba takovéto ignorování práva, bezohlednost, nátlak, uplácení a zastrasování? "Ve snaze vyjít vstříc nadnárodním společnostem stát postupuje způsobem, který nemá mnoho společného s právním a demokratickým státem. Investiční záměry korporací dosahují takových rozměrů, že ovlivňují životy mnoha lidí, přitom však nemají tomu odpovídající právní odpovědnost. Dnes si například dovolí nutit stát, aby pro jejich soukromé zájmy stavěl dálnici, jak jsme toho svědky v aktuální kauze investice společnosti Hyundai. Co bude dál, si netroufám ani odhadnout," říká Pavel Franc z EPS, který se celou kauzou už třetím rokem zabývá. Český stát se totiž přinejmenším v tomto případě chová jako bývalý starosta Havraně, který zadlužil obec, věděl, že jí hrozí krach, a byl ochoten udělat leccos, když tyhle dluhy nebudou tak vidět. V případě pana Majerčina nás to přišlo na necelý milion a ohroženou existenci jednoho soukromého zemědělce. Bezohledné chování státu, jenž není ochoten respektovat zákony, pokud jde o prosazení vlastních zájmů, je do budoucna pochopitelně mnohem nebezpečnější a potenciálně dražší. Proto není příběh sedláka Jana Rajtera jen okrajovou historkou ze severních Čech, doplněnou deseti hezkými černobílými obrázky.

.....

**08.10.2003 | NEMAK se nelíbí ekologům, politici ale všechno spláchní, Mladá fronta DNES,**  
Autor: Milan K. Osvaag

Most - Desítka žalob a několikrát pochybení úředníků státní správy se postaraly o to, že obyčejná stavba továrny NEMAK u Mostu se rychle stala kolbištěm tuhé bitvy mezi politiky a ekology.

Vše začalo v Plzni. Záměr postavit na Borských polích továrnu na zpracování hliníku se tam na počátku tisíciletí setkal s nebývalým odporem. Zatímco v Plzni nepomohly ani zákulisní tahy politických špiček, mostečtí politici cítili šanci. Firma slíbila investice za sedm miliard a práci pro patnáct set lidí.

Už na konci 90. let se v mosteckém zastupitelstvu vedly dlouhé diskuse o průmyslové zóně, kde by bohaté zahraniční firmy daly při pásové výrobě práci bývalým horníkům. Vždy ale skončily u problému, kde má zóna stát. Ačkoli v územním plánu města byl jako hlavní průmyslové území veden prostor ve zlikvidovaných Komořanech, nabídli politici mexickým investorům území pár kilometrů za Havraní doslova a do písmene na zelené louce.

Až do rozhodnutí zastupitelstva bylo přesné umístění lokality politickým tajemstvím. Na veřejnosti se místo toho mluvilo o tom, že zóna nese jméno mosteckého poslance Josefa Hojdara, ačkoli o své roli při schvalování investiční pobídky za 60 milionů nikdy nemluvil ani on sám.

Příprava průmyslové zóny pak stála přes tři sta milionů korun. "To je investiční pobídka města," komentovala přípravu mluvčí mostecké radnice Alena Sedláčková. Během příprav ministerstvo pro životní prostředí bez problémů zařídilo vyjmutí části pozemků z půdního fondu. Ombudsman Otakar Motejl ale později upozornil, že protizákonně se účastníkem stavebního řízení nestal majitel úrodné půdy v zóně, sedlák Jan Rajter. Jeho protesty a připomínky ekologických aktivistů přinesly řadu zdržení.

Protože firma má již nasmlouvané dodávky, hrozí, že bude Česká republika vystavena další arbitráži," varoval mezitím vládní zmocněnec Vlastimil Aubrecht a najal údajně na právní rozborů připomínek ekologů právníka Tomáše Sokola.

Na stavebních úpravách bývalých polí pracovalo několik mosteckých firem. Až při smrtelné nehodě jednoho dělníka vyšlo najevo, že najímají načerno cizince. Všechno však znovu spláchlo vyjádření mosteckého primátora Vladimíra Bárta, že podnik je pro Most nesmírně důležitý a pomůže mu v boji s nezaměstnaností.

## **NEMAK**

hlavními akcionáři jsou Alfa s 80% a Ford Motor s 20% akcií  
sídlem mateřské firmy je Monterrey v Mexiku, výrobní závod má i v Kanadě  
celkový počet zaměstnanců překračuje 5500  
celková výrobní kapacita skupiny překračuje 12 milionů kusů hliníkových hlav motorů a 2,3 milionu kompletních bloků motorů  
v Česku má do deseti let 500 zaměstnanců vyrábět 1,6 milionu hliníkových hlav a bloků motorů

## **HLINÍK NA MOSTECKU**

### KLADY

během několika let se vytvoří 500 přímých a tisíc následných pracovních míst  
zatím největší investice v kraji láká další investory  
firma finančně podporuje nedalekou Havraň  
významný dodavatel automobilek tlačí na vzdělání lidí včetně dělnických profesí  
firma má zájem na rozvoji a využití letiště u Mostu

### ZÁPORY

stavba továrny zlikvidovala jednu z mála zemědělských lokalit Mostecka  
při stavebních řízeních se úředníci dopustili několika přehmatů, některé se z nich se stále šetří  
továrna bude produkovat toxický odpad, který i při bezpečném nakládání představuje riziko  
hliník se podle ekologů dostane kvůli nedalekým polím na samý počátek potravinového řetězce  
a zvýší zátěž okolní populace dioxiny.

.....

**25.04.2003 | Po každé ráně se musíš zvednout,** Magazín Hospodářských novin IN,  
autor: Jiří Leschtina

Třicet roků sedlačil Jan Rajter na smetišti. Tak říkal šachtami poddolovaným pozemkům v těsném



sousedství litvínovské chemičky, na nichž mu komunisté dovolili chovat dobytek a pěstovat obilí. Dnes sedmdesátiletému Rajterovi patří stovky hektarů v jednom z nejúrodnějších koutů na Mostecku. A přesto se jeho sen o soukromé rodinné farmě, o níž nepřestal bojovat ani v ponurých dobách "družstevních rájů", rozplývá.

Touha po vlastním statku v Janu Rajterovi vzklíčila na Slovensku, kam se rodiče s osmi dětmi odstěhovali v roce 1929 za prací. Když mu ve třech letech zemřela matka, brala ho jedna ze sester sebou do služby u sedláků. Více než do školy chodil pást na louky krávy, postupně se naučil všem zemědělským dovednostem. "Neměl jsem vzdělání, neuměl jsem řemeslo. Říkal jsem si: musíš se svěřit půdě. Ta tě uživí, když jí dáš všechny své síly. Na ní budou jednou volně a sebevědomě žít tvoji potomci."

### **Do družstva, nebo na vojnu?**

První hospodářství si Jan Rajter koupil v roce 1953 za dvanáct tisíc korun v Jindřichově na Bruntálsku. Bylo mu osmnáct a musel obejít všechny sourozence, aby dal dohromady potřebnou sumu. Pár měsíců na to zatloukli na bránu verbíři do zemědělského družstva. Odmítl. "Socialismus v Jindřichově dělali lidi, kteří jako soukromníci potupně zkrachovali," vzpomíná Jan Rajter. "Po válce zabrali statky Němcům a donutili původní majitele, aby na nich pracovali jako nevolníci. Když pak byli Němci odsunuti, nevěděli si rady a daleko víc času trávili v hospodě než na poli." Dali mu na vybranou. Buď vstoupí do družstva, nebo půjde na vojnu. "Beru vojnu," odpověděl bez mrknutí oka. Svou mladou ženu, která čekala dítě, přestěhoval k sousední rodině, jež slíbila, že se o ni postará. Hospodářství svěřil dalšímu sousedovi s tím, že si může nechat každé tele, které se narodí za dobu, co bude v armádě. "Mohl jsem se na ně spolehnout, tenkrát slušní lidé na vesnici drželi pospolu."

Když se po dvou letech, která strávil jako kulometčík v Boru u Tachova, vrátil domů, místní kolektivizátoři přitvrdili. Při slučování polí pro JZD sebrali Rajterovi nejúrodnější půdu a přidělili mu okrajové a kamenité pozemky, na nichž neměl šanci uživit rodinu. Rozhodl se rychle. Manželku s novorozeným synem znovu odvedl k sousedům a řekl jí: "Ráno dej klíče od statku na národní výbor a řekni jim, že jsem odtud už napořád odešel. Nějaký čas se ti neozvu. Zavěli by mne za příživnictví."

Neměl žádný plán. Hledal práci na Slovensku v místech, kde vyrůstal, ale všude ho odmítli. Stačilo, aby si v občanském průkazu přečetli - soukromý zemědělec. Teprve když občanku zahodil do řeky, uspěl při náboru do Mostu na železnici. Začal pracovat jako posunovač a jel si pro ženu do Jindřichova. "Ani jsme se nestačili obejmout, už mě policajti vezli do vazby a obvinili z narušení socialistické vesnice. Jak by to prý ve státě vypadalo, kdyby každý někam utíkal." Nakonec vyvázl s podmínkou a manželku se synem odstěhoval do mosteckého činžáku.

Při jízdách posunovací lokomotivou mezi Mostem a Litvínovem objevil nenápadný domek, utopený mezi prašnými asfaltkami a zdí největší chemičky v kraji. Přímo na dvůr ústila větrací jáma z důlní šachty. "Tady budeme hospodařit," řekl ženě. Myslela si, že se touhou po sedlačení pomátl. "Vždyť tady nikdo nikdy neměl jedinou slepici," namítala. "Tak je budeme mít my. A nejen slepice, pořídíme si krávy, kozy a budeme sklízet seno a pěstovat obilí na polích, než se propadnou do dolů," opáčil. Přes protesty manželky vyměnil garsonku za polorozpadlou samotu a požádal šokovaného předsedu národního výboru, aby mu přidělili půdu k obdělávání. "Na smetišti mě snad hospodařit necháte," naléhal. Nechali. Ale musel podepsat zvláštní smlouvu, v níž stálo: Jedná se o pozemky devastované, které si budete obdělávat na vlastní nebezpečí a bez případné náhrady, budou-li vám ve veřejném zájmu odebrány.

### **Brali slepci hůl**

Přes den Jan Rajter posunoval vagóny a večer sklízel seno. Okolní jézedáci se na něj zprvu dívali jako na podivína. Ovšem jen do doby, než se doslechli, že jeho býci váží téměř šest metráků, což bylo v socialistických maštalích něco nevídaného. "Přijeli za mnou z JZD Trubčic, ať jim dám osm býků, že mi za ně přenechají telata. Prý potřebují splnit plán výkrmu," vzpomíná Rajter na svůj první byznys se socialistickou výrobou. Jeho žena pak úspěšně prodávala mléko a seno státnímu nákupu. "Vyhrála soutěž Každá žena kupku sena," usmívá se statkář.

Jenže pak se družstevníci rozpomněli, kdo je tady pánem. Přijeli za Rajterem na pole a odvezli jeho úrodu. "Zpočátku jsem to bral spíš jako srandu a říkal si: jsou na tom chudáci tak špatně, že jsou schopni vzít slepci hůl."

Když ale přišli poněkolkáté zabírat, popadl ho vztek. Vtrhl na Okresní národní výbor v Mostě a křičel:

Kdo zasel, ten také sklízí. Oni na to - socialistická organizace má přednost. Nakonec mu milostivě přislíbili, že si JZD přivlastní jen část úrody. Zbytek mu pak odvezou do stodoly. "Nakonec ale družstevní kombajny vůbec do mého pole nevyjely. Celá úroda tam shnila," líčí Rajter.

Běžně se stávalo, že když už kroužil družstevní stroj po jeho lánu, kdosi snaživý zavolal na veřejnou bezpečnost, že se seká u soukromníka, zatímco na státním zdaleka není sklizené. Policisté přijeli, nařídili kombajnérovi vyklidit pole a Rajter musel nesklizené obilí zaorat.

V roce 1968 mu došla trpělivost a vyrazil k výrobcům kombajnů do Nového Města pod Smrkem. Pánové, přijel jsem koupit jeden váš stroj, oznámil suše lidem na obchodním oddělení. "Dlouho na mě jen vyjeveně hleděli," vzpomíná Jan Rajter na nezapomenutelnou scénu. "Pak ze sebe vypravili, že asi budu potřebovat razítko místního výboru a nejlépe i z okresu. Místní předseda mi razítko dal, na okrese odmítl s tím, že není v zájmu státu, abych vlastnil kombajn. Nakonec mi ale kombajn prodali jen na jedno povolení. Na poli s ním sekal i můj jedenáctiletý syn, který nám již normálně pomáhal sedlačit."

Rodinná pouta dávala Rajterovi v nejistém a často tak záluďném prostředí pevnou půdu pod nohama. "Všude kolem byly trhliny - ve vztazích mezi lidmi, ve zničené krajině. Ale my jsme se opírali jeden o druhého." Aby všem ukázal, že rodinný podnik prosperuje i na smetišti, koupil si počátkem sedmdesátých let nejdražší vůz, který byl v Československu k máni - sovětskou Volhu. Když ji šel s manželkou přihlásit na policii, pošeptal jim uniformovaný příslušník: Teda já mít takovýhle auto, tak se z toho podělám.

Když se komunistický režim zhroutil, zeptal se Jan Rajter syna, zda chce jít svou cestou, nebo s ním založit vlastní rodinnou farmu. "Kdyby se kluk chtěl udělat pro sebe, asi bych se s šedesátkou na krku už do ničeho nepouštěl." Mladší z Rajterů ale neváhal ani vteřinu: "Vždycky jsem bral jako hotovou věc, že jestli to tady praskne, pak to s tátou pořádně rozjedeme."

Koupili si statek v Moravěvsi asi deset kilometrů od Mostu. Byl rozpadlý, ale všude kolem ležela úrodná černozem s jílovitým podložím, jež dobře drží vláhu i v době sucha. Jen pár dní před stěhováním řekl Jan Rajter dokumentaristům, kteří o něm točili film: "Těším se, co všechno tam dokážeme."

### **Bin Ládin z Moravěvsi**

Během několika let nakoupili Rajterovi přes dvě stě hektarů polí a stejný počet si pronajali. Oseli je sladovnickým ječmenem, který prodávají do Plzeňského pivovaru. S dvouseťhlavým stádem krav se stali největšími soukromými zemědělci v severních Čechách. Ale také magnetem zlodějských tlup, jichž v kraji s vysokou nezaměstnaností valem přibývalo. "Kradli nám dobytek nebo i jakýkoliv kus železa, který mohli prodat do sběru, a policie tomu jen přihlížela," říká Jan Rajter mladší.

Jednou si na zloděje, odvázející kořist, počíhali na silnici. Dvěma auty je zatlačili do příkopu. "Prostředil jsem jim svým americkým koltem chladič a držel je v šachu, než táta zavolal policii." Policisté pak obvinili oba Rajtery z pokusu o ublížení na zdraví. Státní zástupkyně ale stíhání zastavila s tím, že svůj majetek bránili přiměřeným způsobem.

Když za nimi před dvěma lety přišli mostečtí úředníci s návrhem, aby svá pole roztroušená mezi obcemi Moravěves a Havraň vyměnili za pozemky ležící hned vedle domu, bez váhání podepsali smlouvu. "Hospodářství má být v celku, abyste se nemusel otáčet u souseda," vysvětluje Rajter. Jenže pak se dozvěděli, že na původních pozemcích, s jejichž výměnou souhlasili, má vyrůst průmyslová zóna s hliníkárnou mexického Nemaku, která podle studie americké Agentury pro ochranu životního prostředí zamoří veškerou okolní půdu dioxiny.

Stačili ještě využít odvolací lhůty a zrušit na poslední chvíli smlouvu o výměně pozemků. Zabránili tak vstupu stavbařů na své území, ale zóna začala vyrůstat všude kolem. "Pokud to dokončí a rozjedou výrobu, je s námi konec. Kdo koupí ječmen nebo maso z kontaminované oblasti?" ptá se Jan Rajter. "Když mě komunisté likvidovali v padesátých letech, přišli se scelováním pozemků, které nás zbavilo živobytí. Dnes nám zase hrozí ztráta obživy a na počátku byla zákeřná scelovací finta mosteckého úřadu."

Jakmile pominul první šok, pustili se Jan Rajter se synem do boje. S pomocí odborníků z Ekologického právního servisu založili občanské sdružení a přišli s požadavkem místního referenda o zóně. Ačkoliv se sešlo daleko víc podpisů, než požaduje zákon k vyhlášení plebiscitu, komunistický starosta odmítl lidové hlasování vyhlásit. Rajterům napsal, že zavržení stavby občany by "na věky

věků" znemožnilo jiné než zemědělské a pastevecké využití okolí obce. Rajter přišel na jednání zastupitelstva s cedulí "Starosto, nedělej si z nás blázny" a radním rozdával chléb "namazaný" hliníkovou fólií. Ihned také podal návrh k Ústavnímu soudu na zrušení zákazu referenda.

Velmi brzy však Jan Rajter zjistil, že bojuje proti všemocné chobotnici. Stavbu průmyslové zóny podpořil primátor Mostu a pozdější hejtmán Ústeckého kraje za ODS Jiří Šulc, jinak také spoluvlastník firmy, vyřizující pro Nemark povolení k stavbě. Pak přišla palba nejtěžšího kalibru. Tehdejší premiér Zeman přirovnal v Sedmičce na TV Nova revoltujícího farmáře a jeho spojence z občanských iniciativ k bin Ládinovi. Tomu horlivě přikyvoval Zemanův spolubesedník Václav Klaus, jenž si povzdechl, že "tenhle zelený fundamentalismus je jedno z největších nebezpečí dnešního světa".

S Rajterem to otrásl natolik, že několik nocí nespal. "Tak my zemědělci škodíme, když bráníme vzácnou půdu, kterou by měl hájit stát? Kdyby s tímhle za mnou přišel nějaký souseď, řekl bych si, neví, co mluví. Ale tohle byli dva nejmocnější politici, zajisté vzdělaní. Nezapomenu tomuhle národu, že si je zvolil do svého čela."

### **Na konci cesty?**

Loni před komunálními volbami sociální demokraté a nezávislí slíbili, že v případě svého vítězství vyhlásí o zóně nové referendum. Odezva byla ohromující. Poprvé od roku 1946 v Havraní a Moravěvsi nevyhráli komunisté. Za pár týdnů na to ale nová rada, kde měli socialisté a nezávislí většinu, návrh na referendum zamítla. Rozhodl hlas radního, jehož syn dostal práci v Nemarku a byl poslán na zkušenou do Mexika.

Jediný, kdo po hlasování ze zastupitelstva rezignoval, byl veterinář Jaroslav Kernal. "Nemohl jsem zůstat mezi lidmi, kteří podvedli své voliče," říká suše. S Janem Rajterem se zná již od osmdesátých let, kdy mu léčil dobytek. "Vždycky byl tvrdohlavý jako beran. Někdy asi svou zařatostí znesnadnil život sobě i lidem kolem sebe, ale k sedlákům tělem a duší vždycky patřila neústupnost. Teď ale mám strach, že prohraje. Stavbu hliníkárný již nic nezastaví."

Rajterové se ovšem nevzdávají. S pomocí právníků podali už třináct žalob, tři ústavní stížnosti a řadu trestních oznámení. Nedávno jim dal za pravdu ombudsman, který upozornil ministerstvo životního prostředí, že při vyjímání pozemků pro Nemark z půdního fondu porušilo zákon. Úřady také udělaly chybu, když Rajtery obešly při stavebním řízení.

"Je to jako zápas s profesionálním boxerem, po každé ráně se musíte zvednout," říká Jan Rajter. Jenže to zvedání jde stále hůř. Nedávno prodělal první infarkt a trápí ho výčitky svědomí kvůli rodině. "Šli se mnou do toho, protože jsem jim slíbil, že unikneme chemičce a najdeme si kout k sedlačení, z něhož nás už nikdo nevyžene. "Teď nám roste za zády takováhle plynová komora a vláda prosazuje zákon, umožňující vyvlastnit pozemky ve veřejném zájmu. Pokud to projde, budeme první na řadě."

Zatímco lhůty soudních procesů běží, bagry se zahryzávají do vzácné černozemě a každý den vyhloubí desítky metrů příkopů pro přípojky elektrické energie a splaškové kanalizace. Dovede si Jan Rajter představit, že si bude ještě jednou hledat nový kout k sedlačení? Starý farmář mávne rukou k čerstvě omítnutému domku, stojícímu jen pár metrů od statku. "Podívejte, tamhle si stavíme výminek. Manželka v květnu pověsí záclony a nikam ji už nedostanu. Jsme na konci cesty."

.....

**02.04.2003 | Omyl v ječmeni - Průmyslová zóna Joseph zabírá nejlepší půdy, týdeník EURO,**  
autor: Čestmír Klos

Vytěžené Mostecko se zmítá v paradoxech. Na jedné straně se snaží za 150 milionů od státu likvidovat škody po těžebních společnostech a revitalizovat přírodu, ale v množství škod to není valně vidět. Na druhé straně bije do očí, že stát vynakládá 60 až 100 milionů na „revitalizaci“ pracovní síly nezaměstnaných tam, kde by měla být pole a ne průmyslové zóny. Místo četných zdevastovaných ploch vybrali politici tu nejúrodnější půdu, jaká na Mostecku ještě zbyla. Roztočili tím kolotoč obcházení zákonů a soudních pří. Poškození zemědělci marně protestují. "Tam cpou peníze, aby zem zušlechtili, nám sem, aby půdu zničili," komentuje to sedlák Jan Rajter.

### **Na měkkém polštáři.**

Pro plochu 190 hektarů průmyslové zóny Joseph na jih od vesničky Havraň je přítom jistý zatím jen jediný podnik, mexický Nemark. Jednou by měl zaměstnávat 1300 pracovníků, ale v první etapě, která

má začít letos, pouhých v něm bude pracovat jen 86 lidí. Přesto má už nyní obdržet dvacetimilionovou investiční pobídku. K tomu desetileté daňové prázdny. A zatímco drobní čeští podnikatelé mají šanci uchytit se na starých zónách za 60 korun za metr čtvereční - jak nabízí oficiální městská cenová mapa pozemků - Nemark na půdě první a druhé třídy zaplatil jen symbolickou korunu za čtvereční metr. K takovýmto vysoce nadstandardním výhodám musel dát souhlas Úřad pro ochranu hospodářské soutěže. Jeho úředníci však odmítli zveřejnit odůvodnění. A protože jde o nakládání veřejnými prostředky, které by mělo být průhledné, je za to i tento vážený úřad zažalován.

Překvapivé je, že firma, která si dělá ambice být od roku 2005 největším výrobcem litých hliníkových automobilových komponentů na světě, vystupuje v Česku jako společnost s ručením omezeným Nemark Europe. Kdyby cokoli nevyšlo, mohli bychom zplakat nad výdělkem. Tisková mluvčí Nemarku Kamila Jahodová ujišťuje, že v záloze je mateřská firma v mexickém Monterrey a velký závod v kanadském Windsoru.

### **Velký Most malé Havrani.**

Jiří Holý z kanceláře vládního zmocněnce pro severozápadní Čechy odhaduje, že se už na staveništi proinvestovalo kolem půl miliardy korun. Třemi sty se podílí sám Nemark, šedesáti až sty tisíci stát a zbytek je z mostecké městské pokladny. Přesto se část obyvatel Havraně, Ekologický právní servis či Hnutí Duha snaží smysl dalších investic zpochybnit. „Závod by byl užitečný jinde, v Komořanech, Ervěnicích nebo na některé z mnoha dalších ploch, které jsou už zdevastované průmyslem a k nimž vedou všechny potřebné sítě,“ zdůrazňuje severočeský ekolog Petr Pakosta.

Do polí musely být všechny potřebné energetické, vodovodní i kanalizační sítě nataženy ze vzdálenosti sedmi kilometrů. A ještě není všem dnům konec, státní a městské investice se jen pohrnou. Některé sítě svou kapacitou vyhovují jen první etapě a budou se muset za nemalých nákladů později posílit. Další 13 milionů korun má stát přivedení technické vody. Rozhodnutí o zóně přišlo zčista jasna a nikdo ze zemědělců hospodařících až dosud na vybraných i sousedních polích netušil, co přijde. Musejí se přizpůsobovat, a tak další peníze tečou na náhrady jejich škod.

Rychle se pracuje na územním plánu Havraně. Obec je připravována na slavnostní dar velkého města Mostu malé Havrani. Za spěchem však stojí především snaha dodatečně potvrdit husarský investiční kousek závazným dokumentem. Územní plán by měl být svatý.

### **Veselé koalice.**

V rozvoji Nemarku a zóny Joseph si jdou na ruku představitelé všech politických sil na Mostecku i mimo ně. Seshora tlačí sociálnědemokratičtí ministři, v nedávné minulosti se tvrdě angažoval sám premiér Miloš Zeman. Vzdorujícího sedláka Jana Rajtra, místní občanské iniciativy a Ekologický právní servis, kteří vyvíjeli aktivity proti výstavbě na nejlepších polích, neváhal v televizi přirovnat k teroristovi Bin Ládínovi. Za přizvukování Dnešní prezident Václav Klaus mu přizvukoval: „...ten zelený fundamentalismus je jedno z největších nebezpečí dnešního světa.“ Na mosteckém magistrátu je hybnou silou rozvoje zón „na zelené louce“ především občanskodemokratický primátor Vladimír Bártl, z kraje nad projektem bdí hejtman Jiří Šulc (též ODS), který to celé ještě jako starosta a posléze primátor rozjel. Obranou zóny Joseph před kritikou se profesně zabývá úřad vládního zmocněnce pro severozápadní Čechy. Ti všichni drželi svorně ochrannou ruku nad komunistickou ekipou v Havrani, která jako jeden muž podporovala výstavbu ve víře, že obec pomůže vyvést z totální zadluženosti, zapříčiněné nezodpovědným komunistickým starostou Josefem Majerčinem.

Stalo se však, že v posledních volbách v Havrani vyhráli zastánci obecního referenda o zóně, jehož vyhlášení starosta Majerčín předtím všemožnými způsoby bránil. V bojovné náladě koalice sociálních demokratů a nezávislých snadno sehnala potřebný počet podpisů a vyhlášení referenda nestálo nic v cestě. Kromě nových zastupitelů. Jednota se rozpadla po vesnicku: jedné zastupitelce nahradili k její plné spokojenosti škody na domě, syn druhého zastupitele vycestoval s Nemarkem na zaučenou do Mexika. Návrh referenda neprošel hlasováním a právníci teď po podané žalobě musí řešit oříšek, zda může či nemůže zastupitelstvo hlasováním přebít zákonem určený počet podpisů občanů.

Stavba první etapy zatím rychle pokračuje a pomníček předsedy hospodářského výboru Poslanecké sněmovny Josefa Hojdara (ČSSD) roste. Mostečtí vrabci si štěbetají, že zóna Joseph je pojmenovaná po něm. Stejně jako zatím nevyužitá zóna George po hejtmanovi Jiřím Šulcovi (ODS) a Stanley po komunálním politikovi Stanislavu Dostálovi. Po době kultu osobnosti se nesměla objektům dávat "jména žijících soudruhů". Ale je jiná doba a zní to světově.

### **Neblednoucí rudé dluhy.**

Za kolik milionů je obec Havraň zadlužena, nikdo neví. A jestliže to bývalý starosta ví, nikomu to neřekne. Nezávislý místostarosta Jaroslav Kernal dokonce slyšel mluvit o 48 milionech. To by při 500 obyvatelích bylo opravdu úctyhodné číslo. Starostka Zdenka Smetanová se zatím dopracovala k desetině této částky, ale napjatě očekává, kdy se nějaký věřitel opět přihlásí. Zastupitelé zaslechli, že kdesi ještě vězí pětimilionový dluh v cenných papírech.

Při námluvách Nemaku s Havraní sliboval tehdejší vládní zmocněnec František Rubeš, že movití přátelé z Mostu, Nemaku a státu pomohou chudé vesnici zbavit se dluhů. Zatím se tak nestal. O odmazávání dluhů se mluví, když je třeba občany ukonejšit, o jejich existenci, když se někomu hodí je postrašit. Dluhy sehrály při jednáních své, a dnes občané nevidí jinou cestu, jak rozhodnutí předchozího zastupitelstva zvrátit, než referendem. I ta možnost se už povážlivě krátí. Předseda zemědělské komise Radoslav Nachtmann shrnuje: "Už je to upečeno, teď už nás k ničemu nepotřebují. Nemak nám už přes rok dává milion. Milion už je utracený, a Nemak pořád nic."

Veterinář Jaroslav Kernal je zklamán z politiky. "Dluhy chvíli jsou, chvíli nejsou. Referendum bylo smeteno se stolu. Lidé po zvolení otáčejí naruby názor, který zastávali, aby byli zvoleni," řekl Kernal a složil funkce v zastupitelstvu. Přestože sotva dostavěl dům, je rozhodnut se odstěhovat před průmyslovou zónou na Šumavu.

Nezaplacená penále zdravotní pojišťovně a sociálnímu zabezpečí nedovolí starostce přijmout zaměstnance. Mnohé funkce obce jsou ochromeny. Nezaměstnanost stoupla na 43 procenta. Děti mají velice vážné problémy s drogami.

Jak si posteskla starostka Smetanová, slíbený milion nakonec vyřeší jen dluhy z loňska. Letos Nemak nabídl kancelářskou techniku a fotbalové dresy. "Jednáme o pomoc s třetími stranami," vysvětluje Kamila Jahodová z Nemaku. "Aby obec dosáhla na prostředky z Phare. Můžeme pomoci něco vyřešit. Pomoc nejsou jen peníze v hotovosti," dodává.

### **Soudit se až do soudního dne.**

Kauza Nemak živí právníky. Ekologický právní servis, který zastupuje výstavbou ohrožovaného zemědělce Jana Rajtera a zastávce referenda z Havraně, podal v této kauze už třináct žalob, tři ústavní stížnosti, dvě trestní oznámení a velké množství odvolání a návrhů na obnovu řízení. Proti čínorodým mladíkům najal vládní zmocněnec Vlastimil Aubrecht za státní a dílem za mostecké peníze advokáta Tomáše Sokola. Aubrecht spokojeně vyhlásil v denním tisku: "Žádné nebezpečí ze strany ekologů nám nehrozí".

Jenže mladí právníci se nezalekli velkého jména a začali se ptát, kolik takový advokát stojí státní kasu. Zejména, když nezastupuje státní úřad, ale třeba některé havraňské zastupitele. Je to zájem daňových poplatníků? Jiří Holý z kanceláře vládního zmocněnce vysvětlil, že i v tomto případě jde o ochranu investic státu. "Ústavní soud by mohl zastavit práce na výstavbě zóny, a to by stát poškodilo," říká Holý. "Kdyby soudy odradily investora, jistě by se pokusil o arbitráž a chtěl své peníze zpět. A to by bylo dražší," komentuje Holý. Nicméně lze tajit i nevelkou položku z veřejného rozpočtu?

### **Nečestné a ngramotné.**

Krajinný ekolog Ivan Dejmal soudí, že umístění průmyslové zóny na cennou půdu, která patří do I. a II. třídy ochrany, je selháním všech úředníků, kteří se na povolání stavby svým schválením podíleli. "Volba toho místa je důkazem celkové ekologické ngramotnosti, politiků i úředníků," tvrdí. Na vynětí území ze zemědělského půdního fondu byly vyvíjeny obrovské politické tlaky. Byl zanedbán hned první důležitý krok - hledat alternativu, která půdní fond neohrozí. Okresním úředníkům se přesto podařilo všem tlakům odolat. Vzbouřili se salámové metodě, která podle představ zadavatelů měla schvalovat stavbu po částech, a upozornili, že žádost o vynětí z půdního fondu se týká 32 hektarů, pro jejichž schválení jim chybí kompetence.

Avšak ani úředníci na ministerstvu životního prostředí nebyli podstoupit ochotni úkon, který by je vedl k porušování zákona a vlastního metodického pokynu. Telefonoval vládní zmocněnec, sem tam nějaký ministr, nakonec se do toho vložila vláda. Historický podpis pod vynětí ze zemědělského půdního fondu zóny Joseph učinil nakonec náměstek ministra životního prostředí Josef Běle.

Už si na tu chvíli nevzpomíná, zřejmě nebyla pro něj výjimečná. Je přesvědčen, že mu dokumenty připravili úředníci a že je jen rutinně podepsal. Dokument ovšem měl velmi vážné chyby a bylo třeba se ho zbavit a nahradit jiným. Jenže nikdo nevěděl jak. Až byl objeven důmyslný úřední pojem:

dokument byl označen za "nulitní".

### **Ombudsman to rozsekl.**

Když se v srpnu 2002 zabýval kauzou Havraň veřejný ochránce práv Otakar Motejl vystihl přesně její smysl. "Po přezkoumání stanovisek ministra a veškerých podkladových materiálů nezbyvá než konstatovat, že postup orgánů ochrany zemědělského půdního fondu nebyl v souladu s právními předpisy ... Lze důvodně předpokládat, že zákonem stanovený procesní postup nebyl dodržen. Když ještě shledal, že nebylo posuzováno žádné variantní řešení, mohl dospět k jedinému možnému závěru: "Z hlediska ochrany zemědělského půdního fondu a životního prostředí jde o lokalitu nevhodnou. Závod Nemak je celou svou rozlohou umístěn na kvalitní zemědělské půdě, což je v příkrém rozporu s požadavkem zákona."

To se ještě pro nápravu dalo něco dělat. Ale kdo u nás je ochoten naslouchat ombudsmanovi? A za cenu zpoždění a dalších nákladů věc napravit?

### **Snaživý Nemak.**

Pod tlakem sedláků a ekologů změnil Nemak alespoň technologii. Nebude recyklovat hliník, jak měli manažeři původně v úmyslu, ale bude přetavovat ingoty, dovážené z Velvar, Dobříše či Mníšku. Z procesu posuzování vlivu na životní prostředí dostal 49 podmínek, které bude muset dodržet, aby byla výroba bezpečná i pro okolí. Zabývá se analýzou pískových jader, dovezených z Mexika i Kanady, aby jejich vymývání bylo bezpečné. Odpadem budou dále zpracovatelné kaly, ne prach. Snahou výrobců je mít nejvyšší dostupnou technologii. To jistě snižuje obavy z exhalací takové výroby. Nepatříčnost volby umístění to však oslabit nemůže.

S místem alespoň koresponduje skladba potřebných profesí. Výroba nestojí na vysokoškolácích, kterých v ní bude působit jen šest procent, ani na 20 procentech středoškoláků. Zájem je především o lidi vyučené, kterých je bez práce plný Most. I lidé jen se základním vzděláním se uplatní.

### **Život na hranici.**

Všechno začalo pozemkovými úpravami, které měly spolknout a zřejmě i spolky deset milionů na scelování pozemků. Sedlák Jan Rajter náhle rozpoznal, že se místo scelování děje něco nepatříčného a že do utajované hry s průmyslovou zónou měla vstoupit i jeho pole. Postavil si hlavu a nevyměnil je. Navíc po zesnulém sousedovi koupil díl pole, vklíněný do zóny. Podezřívají ho, že s ním chce spekulovat. "My nekupujeme, abychom handlovali, ale abychom žili," říká Rajter. "Jsme rodinná farma, a tak musím myslet nejen na syny, ale i na budoucí vnuky. Nechci pustit zónu až k vesnici." Před devíti lety se tu usadil na celý život. A teď by měl před průmyslem utíkat? "Rozhodnu se, až to bude stát." Má strach o ekonomiku svého statku. Zda bude sladovnický ječmen vyrostlý za plotem Nemaku prodejný. A zda si jeho úroda zachová bio kvalitu.

.....

### **24.03.2003 | Rozmazlený Nemak - Mexický investor bude stavět na poslední zelené louce, týdeník EURO, autor: Čestmír Klos**

Najít investora pro zdevastované severní Čechy, který do zbídačeného regionu přinese práci až pro 1500 lidí, to je terno. Však si na zájmu mexického Nemaku vystavět na Mostecku slévárnu na výrobu hliníkových hlav automobilových motorů přihlížal už polívčičku kdekdo, od Czechinvestu až po premiéra Zemana. Při bližším ohledání se ovšem leccos ukazuje jako bluf. Stavět se má začít na nejurodnější půdě, jaká po dolování na Mostecku zbyla, přestože kolem jsou tisíce zpusťšených hektarů, které volají po novém využití. Přitom desítky z nich jsou takzvaně zainvestované, stačilo by se připojit na potrubí či kabely a výroba by mohla začít. K průmyslové zóně na zelené louce je třeba přivést všechny sítě z pětikilometrové vzdálenosti.

Nenaletme předvolebním Zemanovým řečem o podniku, schopném zaměstnat půl kraje. Samotný projekt počítá s pouhými 67 zaměstnanci. To ostatní jsou jen smělé plány, na něž může a nemusí dojít.

Mostecko znovu plýtvá neobnovitelnými zdroji, především půdou. Úředníci to schvalují razítky, přestože při tom porušují zákony. Souhlas s vyjmutím pozemků pro Nemak ze zemědělského půdního fondu neměl být nikdy vydán, protože nebyly přednostně posouzeny varianty bez záboru půdy.

Jakému asi tlaku museli být vystaveni úředníci mosteckého magistrátu, když o územní povolení žádala nikoliv firma Nematik, ale Statutární město Most prostřednictvím firmy Coming? Ač je úřednický výkon státní správy formálně oddělen od rozhodování volených orgánů, nikdo nepopře, že páni radní mají co mluvit do výše platu úředníka. A co silný tlak z boku – podílníkem firmy Coming je sám krajský hejtman Jiří Šulc. Hejtmanově firmě neuniklo, že vláda na terénní úpravy a budování zbytečně dlouhých přípojek pro Nematik dala ze státního rozpočtu 60 milionů. Která firma, za níž stojí politický vliv a má informace z první ruky, by si nechtěla ukousnout?

Z loajality k projektu má vytěžit i starosta obce Havraň Josef Majerčín – mnoha miliony zadlužil obecní majetek i s obecním úřadem a vše má být splaceno za podporu výstavby v katastru obce a předělání územního plánu.

Nemaku vláda ustlala do péřových podušek: bezúplatně převedla 35 hektarů půdy městu, které na nich za šedesát milionů připraví plochu, a pak jí za symbolickou cenu firmě pronajme. Pro tuto "transakci" by jistě měla veřejnost větší pochopení, kdyby stavba zacelovala některou z ran Mostecka a nevytvářela naopak ránu novou. Tu pociťují především zemědělci v okolí i nevládní organizace, a nesprávným rozhodnutím čelí odvoláními a žalobami. Státem rozmazlený Nematik se však ústy svého českého mluvčího dal slyšet, že do bývalého dolu by šel jen po cestě vydlážděné zlatem.

.....

**24.03.2003 | Salámová metoda - Nová slévárna má poblíž Mostu vyrůstat postupně,**  
týdeník EURO, autor: Čestmír Klos

PRAHA (črk) - Slévárna na výrobu hliníkových hlav automobilových motorů Nematik by měla poblíž Mostu vyrůstat postupně. Na výstavbu malých závodů se snáze shánějí peníze a zjednoduší se jejich schvalování zejména proto, že se projekty vyhnou posuzování vlivů na životní prostředí (EIA). Aby předem upokojil kritiky, investor si přesto dal "neoficiálně" zpracovat dokumentaci na hypotetický cílový stav. První malý závod by měl v 86 lidech ročně vyrábět 150 000 hlav motorů. Avšak firma Opel prý s Nematikem domluvila kontrakt 1,2 milionu hlav a uváděný počet nových míst se mění od 500 lidí po trojnásobek.

Začínat by se ovšem mělo nejproblematičtější technologií lití do písku, kvůli které byl už stejný stavební záměr vytlačen z Plzně. Při vytloutání pískových forem totiž hrozí uvolňování dioxinu z přidávaných umělých pryskyřic. V Plzni bylo hlavním argumentem, že měl stát závod na návětrné straně města, v Mostě mají obavy okolní zemědělci.

Ekologické problémy mohou velice zkomplikovat financování stavby. O výhodný úvěr Nematik usiluje u Evropské banky pro obnovu a rozvoj, která je pověstná vyžadováním přísných ekologických záruk.

.....

**18.01.2003 | Kauza Nematik: Desítky žalob, protesty zemědělců i vládní miliony,**  
Mladá fronta DNES, Severní Čechy, autor: Ondřej Černý

### **Dvojrozhovor na sobotu**

Havraň, Most - Na obrátkách nabrala tento týden kauza továrny na hliníkové hlavy motorů, kterou v Havraní na Mostecku buduje mexická firma Nematik. Do dění se totiž vložil vládní zmocněnec pro severozápadní Čechy Vlastimil Aubrecht - najal právníckou kancelář, aby ochránil desítky milionů, které ze státní kasy do průmyslové zóny Joseph u Havraně proudí. "Musím chránit investice státu, které se souhlasem obecního zastupitelstva do zóny směřují. Renomovanou advokátní kancelář jsem nenajal proti Ekologickému právnímu servisu, ale proto, že hrozí daleko větší nebezpečí. A tím je případné arbitrážní řízení Mexika proti České republice," upozornil zmocněnec. Odpůrce průmyslové zóny a představitel Ekologického právního servisu (EPS) jeho postup nepřekvapil. "Jen to potvrzuje fakt, že celá kauza průmyslové zóny Joseph je politická záležitost," míní Pavel Franc z EPS. Právě toto sdružení podalo po prosincovém zmaření havraňského referenda ústavní stížnost, v níž žádá Ústavní soud, aby nařídil obci vyhlášení referenda, protože byly splněny zákonné podmínky pro jeho konání. "Právně vše hraje jednoznačně ve prospěch referenda. Nejde o to, že nikdo nehlasoval takzvaně podle ekologů, ale že se někteří zastupitelé Havraně nezachovali tak, jak po nich žádá zákon," vysvětlil Pavel Franc. "Pan Franc z EPS si vykládá zákon po svém, když tvrdí, že zastupitelé musejí referendum vyhlásit. Nemusejí! Mohou. A to je rozdíl," prohlásil Aubrecht. Havraň, která leží deset kilometrů od Mostu, je jednou mediálně nejsledovanějších obcí regionu. Zájem o ni začal

před třemi lety, když mexická firma Nemak začala uvažovat o výrobě hliníkových hlav do motorů auty v připravované průmyslové zóně Joseph. Část místních zemědělců se zděsila, začali se objevovat ekologičtí aktivisté, právnické sdružení, které s odpůrci spolupracovalo, ale i ministerští úředníci a představitelé sousedního Mostu a později Ústeckého kraje. Všem šlo o jedno: získat obec na svou stranu - tedy buď pro, nebo proti zóně a továrně. Ve spleti právních kliček, úředních odvolání, prohlášení a protipohlášení se brzy přestala většina obyvatel Havraně i těch, kdo kauzu prostřednictvím médií sledují, orientovat. Zdálo se, že vše se vyjasní loni na podzim, kdy se jednalo o obecním referendu, které mělo dát světu vědět, zda Havraňští chtějí průmyslovou zónu a závod Nemak rozšiřovat. Nestalo se. Zastupitelstvo obce návrh referenda nejprve přijalo, pak zrušilo a další smetlo ze stolu.

### **Výroky, které také padly v kauze Nemak**

- "Není důležité, co vylétne komínem, ale důležité je vyjádření krajského hygienika." Odpověď mediálního zástupce Nemaku Pavla Kučery na otázku, kolik a jaké odpady vyprodukuje továrna Nemak.

- "Varuji před fundamentalistickými ekology, kteří dávají před lidmi přednost ještěrkám." Loňský výrok premiéra Miloše Zemana při pokládání základního kamene Nemaku.

- "Hliníku se nenajíme!" Aktivisté Hnutí duha při letním happeningu při projednávání územního plánu Havraně.

- "Miliardy, které se tu proinvestují, jsou zbytečně utracené. Tady pracují zemědělci, kteří do továren nechťejí. A právě oni přijdou o práci, protože továrny budou mít vliv na půdu. Přistěhoval jsem se z Teplíc, abych unikl průmyslu a byl ve zdravějším prostředí. Teď budu mít stejné problémy i tady." Jiří Prey z vísky Blažim sousedící s Havraní na stejném jednání.

**Most** - V minulém týdnu se do sporů o výstavbu továrny Nemak na Mostecku vložil vládní zmocněnec pro severozápadní Čechy Vlastimil Aubrecht. Najal proti odpůrcům Nemaku právnickou kancelář JUDr. Tomáše Sokola.

\* Najal jste právníky proti Ekologickému právnímu servisu, který se angažuje v kauze továrny Nemak. To jsou vám tak nepříjemní a není jiná cesta, jak se s nimi domluvit?

Proti tomuto sdružení ani proti ekologům nic nemám. Sám jsem ekolog a jako člen výboru pro životní prostředí, regionální rozvoj a veřejnou správu při Poslanecké sněmovně jsem podpořil nemálo ekologických zákonů. Nebráním se ani jednání s Ekologickým právním servisem, už mě dokonce přes prostředníka kontaktovali. Ekologie je zneužívána k prosazování jiných než ekologických zájmů. Žaloby nejsou ve smyslu ekologickém, ale správním.

\* Přesto je to poměrně neobvyklé. Jste asi první vládní úředník, který se pro podobný krok rozhodnul.

To si nemyslím. Pokud obecní a městská zastupitelstva vysloví souhlas s výstavbou zóny, nelze jejich rozhodnutí za dva roky měnit. Navíc se referendum nevyhlašuje na věci, o nichž se rozhoduje ve správním řízení. A nechápu, jak lze v demokratickém státě donutit zastupitele, aby hlasoval podle něčího přání tím, že na něj podám trestní oznámení.

\* Proč je výstavba zóny a továrny Nemak pro region tak důležitá?

Nemak je první velký investor na Mostecku. Pokud odejde, bude to špatný signál i pro další investory.

\* Odpůrcům vadí, že továrna stojí na místě úrodných polí a nedaleko jsou prázdné průmyslové objekty. Zní to dost logicky.

Původně byly čtyři varianty umístění továrny a právě s ohledem na ekologii bylo území nad Havraní označeno jako jediné, které odpovídalo ekologickým podmínkám. Bonita půdy se zvýšila až při pozemkových úpravách, kdy již bylo území vytipováno jako průmyslová zóna. Půda, o které hovoříte, byla převezena a může být i nadále úrodnou. I to zní logicky.

\* Podle odpůrců město ani ministerští úředníci nepostupovali při vyjímání pozemků z pozemkového fondu správně. Za pravdu jim dal i ombudsman. Proč tedy ta zarputilost a neustálé tvrzení, že nemají pravdu?



Pokud ministerští úředníci nepostupovali správně, ponесou odpovědnost. O tom zřejmě rozhodne soud. Ombudsman vycházel z neúplných podkladů a bohužel si sám osobně neprozkoumal skutečnost.

\* Jak jde dohromady idea budoucího Mostecká jako rekreační a turistické oblasti s výstavbou gigantických továren těžkého průmyslu?

Sám turistický ruch není schopen takto velkou aglomeraci uživit. Proto musí zůstat zachován i průmysl, jen by se měl jinak strukturovat.

\* V kauze stojí proti sobě dva zásadní argumenty - zlepšení nezaměstnanosti na Mostecku a ochrana životního prostředí. Neměli bychom se ale zajímat o obojí?

V tom máte pravdu. Každý investor, který k nám vstupuje, musí absolvovat Hodnocení o vlivu činností a staveb na životní prostředí EIA. Pokud nevyhoví přísným ekologickým předpisům, má smůlu. Nemač hodnocení EIA na výstavbu objektů v Havrani absolvoval se stejným úspěchem jako v Kanadě, kde jsou ochránci životního prostředí ještě důraznější. Můj názor je ale takový, že v této kauze nejde o ekologii.

\* Myslíte, že vedle sebe může existovat hliníkárna a zemědělci? Koupil byste si jejich produkty?

Zemědělství v EU prochází restrukturalizací a ta se určitě dotkne i zemědělství na Mostecku. Otázkou je, zdali tento provoz nebude daleko více vyhovující než provozy předchozí i stávající, a zdali je vhodné si koupit tento zemědělský výrobek doposud.

\* Co když dá soud odpůrcům zóny a Nemač nakonec za pravdu?

Znamenalo by to asi konec zóny Joseph, kde se už proinvestovalo téměř půl miliardy korun. Nebudu mluvit o tom, že by někdo ty peníze chtěl vrátit zpět. Víím jen to, že lidé z Ekologického právního servisu půjdou zřejmě řešit nějakou jinou ekologickou kauzu na jiné místo země a lidé zodpovědní za začátek i za případný konec zóny budou stále žít v Havrani, pokud zůstane na mapě. Ptám se ale, kdo sdružení financuje? Jedním z přispěvatelů je americký podnikatel mačarského původu a v případě Nemač bylo soupeřem o tuto investici právě Mačarsko. Proč je takový zájem o ochranu půdy na Mostecku, když nebyl zájem o ochranu půdy třeba na Kolínsku?

**Havraň** - Odpůrci výstavby továrny Nemač na hliníkové hlavy do motorů v Havrani na Mostecku, část místních zemědělců a aktivisté Hnutí Duha od počátku kauzy spolupracují s občanským sdružením Ekologický právní servis. To pro ně připravuje právní kroky, různá odvolání a stížnosti. "Ekologický právní servis je nevládní nezisková organizace právníků a studentů práv. Standardními právními prostředky se snažíme eliminovat případy nezákonného a nekorektního rozhodování úřadů v situacích, kdy může dojít k poškozování životního prostředí, případně porušování lidských práv," popisuje činnost sdružení studentů práv Pavel Franc, který se zabývá právě problematikou Havraně.

\* O podobných organizacích se mluví často dost pejorativně. Býváte označováni za lobbisty, extremisty a podobně. Odpůrci v úzkých obvykle vyrukují s argumentem "pro koho to dělají a kdo je vlastně platí". Jak to tedy je?

Je to prosté. Stejně jako jakákoli jiná nevládní organizace získáváme peníze od nadací, které se rozhodnou naši práci podpořit. Snažíme se v této věci o naprostou transparentnost. Proto může každý na našich internetových stránkách najít třeba náš celkový rozpočet včetně všech finančních zdrojů. Již z toho je, myslím, poměrně zřejmé, že jsme zcela nezávislá organizace.

\* Není pro právníky zajímavější a hlavně lukrativnější pracovat pro nějakou renomovanou firmu?

Lukrativnější určitě, ale za jakou cenu. Z práce v neziskové organizaci jistě moc nezbohatnete. Na druhé straně máte možnost dělat opravdu zajímavou právní práci a hlavně to, čemu věříte, že je správné.

\* Proč se zajímáte o průmyslovou zónu Joseph v Havrani u Mostu?

Základním problémem této zóny je zcela nevhodné umístění. Buduje se uprostřed poslední zemědělské oblasti na Mostecku. Stát na jedné straně vynakládá obrovské prostředky na rekultivace, ale současně spolu s městem Most investuje do projektu, který zničí poslední zachovalou oblast.

Ekologická i ekonomická nesmyslnost projektu je zjevná.

\* Co vám vadí na továrně Nemač?

Opět nevhodné umístění. Nemač bude zpracovávat hliník. Při tomto druhu výroby vznikají rakovinotvorné látky dioxiny, jež se do lidského těla dostávají z 95% stravou. Lidé u nás jsou vystaveni několikanásobně větší dávce dioxinů, než činí doporučení Světové zdravotní organizace. Nemač staví uprostřed zemědělsky využívaných polí. Půjde tedy o znečišťování přímo na počátku potravního řetězce.

\* Proti sobě stojí dva zásadní argumenty - zlepšení zaměstnanosti na Mostecku kontra životní prostředí a touha několika lidí po práci na poli. Neměl by jedinec ustoupit něčemu, co nazvu třeba vyšší zájem?

Rozhodně nejde o střet ochránců životního prostředí či zemědělců se zájmem státu na zvýšení zaměstnanosti. Pravda je jiná. Nikdo nechce, aby lidé neměli práci. Nemač tu přece může stát, ale ve vhodné lokalitě, odpovídající typu výroby. Ne uprostřed zemědělské oblasti, kde budou vznikat zdravotní rizika. Od počátku jsme poukazovali na nevhodné umístění Nemačů a navrhli jsme i alternativní oblast. Bohužel marně.

\* Nezdá se vám, že frekvence podávání trestních oznámení, dotazů a připomínek už všechny, kdo kauzu sledují, unavuje? Nedá se vše nějak zrychlit a přehlednit?

Rychlost soudů a úřadů neovlivníme. Stejně těžko lze ovlivnit počet žádostí o stavební povolení a počet odvolání, případně žádostí soudu, aby celou věc přezkoumal.

\* Proč si podle vás najal vládní zmocněnec proti vám právníky?

Především si myslím, že ve chvíli, kdy si státní orgány najímají soukromé advokátní kanceláře, aby jim zajistily to, co mají dělat z podstaty své existence, tedy postupovat v mezích zákona, máme pravděpodobně co do činění s katastrofálním selháním státní správy.

\* Máte vůbec šanci uspět? Co by se stalo, kdybyste vyhráli?

Podle mě to není otázka pragmatického zhodnocení možných šancí, ale otázka zásadovosti a důslednosti. V případě, že vyhrájeme, bude to především dobrá zpráva pro všechny, že opravdu žijeme v pluralitní demokracii s fungujícím právním státem.

## **Vývoj kauzy Nemač na Mostecku**

### **ROK 2001**

- květen, červen - začínají protesty zemědělců, vedle jejichž pozemků má mexická továrna stát

- červenec - záměr Nemačů v Mostě podpořila prostřednictvím své agentury CzechInvest vláda České republiky; ministerstvo životního prostředí (MŽP) vydává posudek EIA, který má k výstavbě mnohé připomínky, ale celkově ji neodmítá

- srpen - vydání územního rozhodnutí o výstavbě továrny v Havrani

- září - odvolání Ekologického právního servisu a dalších tří subjektů proti vydanému územnímu rozhodnutí. Mostecký magistrát začíná připravovat budování infrastruktury v průmyslové zóně Joseph, které se problém týká, předjednává s Nemačem podmínky smlouvy a financuje zhotovení územního plánu pro okolí obce Havraň, který dosud chyběl. Právě tento plán se týká zóny Joseph.

- říjen - Ekologický právní servis si stěžuje ministerstvu životního prostředí na chyby v převodu pozemků z půdního fondu. Nemač definitivně opouští záměr vybudovat továrnu na Borských polích v blízkosti Plzně. Ekologický právní servis dává podnět Evropské bance pro obnovu a rozvoj, která má záměry Nemačů financovat, aby přehodnotila svůj postoj. Mostecký magistrát pokračuje v jednáních o smlouvě s Nemačem. Další stížnost Ekologického právního servisu na ministerstvu, tentokrát na postup náměstka Josefa Běleho. Mostecký okresní úřad zamítá odvolání Ekologického právního servisu a dalších subjektů proti územnímu rozhodnutí, Nemač tím od něj dostává zelenou.

- prosinec - Ekologický právní servis podává žalobu proti územnímu rozhodnutí Okresního úřadu v Mostě. Nematik získává stavební povolení k výstavbě továrny u Havraně na Mostecku.

## **ROK 2002**

- leden - Ekologický právní servis se odvolává proti stavebnímu rozhodnutí a podává sérii žalob proti stavebním povolením na průmyslovou zónu Joseph. Zatím začíná výstavba této zóny.

- únor - Ekologický právní servis dává podnět ombudsmanovi, aby přezkoumal postup ministerstva životního prostředí, ten námitky později uznal a podpořil je

- červen - začíná výstavba závodu Nematik. Soud uznal, že úřady opomněly zemědělce Jana Rajtra přizvat ke stavebnímu řízení o komunikacích v zóně. Následuje desátá žaloba proti její výstavbě.

- září - obyvatelé Havraně podávají návrh na konání místního referenda, ve kterém by se občané mohli vyjádřit k průmyslové zóně a stavbě Nemaku. Starosta jejich návrh odmítá.

- říjen - zastupitelé Havraně odhlasovali na leden 2003 referendum, ve kterém se občané vyjádří, zda chtějí či nechtějí pokračovat v budování zóny. Jde ale o jiné než původní referendum, za nímž stáli odpůrci Nemaku a Ekologický právní servis. Následuje ústavní stížnost, v níž navrhovatelka původního referenda žádá Ústavní soud, aby rozhodl o konání referenda. Město Most zřizuje autobusovou linku do zóny.

- listopad - prosinec - nově zvolené zastupitelstvo obce Havraň opakovaně jedná o konání místního referenda, nakonec ale žádné nevyhlásí

## **ROK 2003**

- leden - do kauzy vstupuje vládní zmocněnec pro severozápadní Čechy Vlastimil Aubrecht - najímá si na ochranu průmyslové zóny Joseph a Nemaku právníky

.....

**07.01.2002 | Teror přichází z Mostu, Respekt, autor: Marek Švehla**

### **Premiér Zeman zaútočil na odpůrce mexických investic**

Malá vesnice Moravěves u Mostu je zřejmě zralá na zásah speciální policejní jednotky. Soudě z novoročního televizního rozhovoru dvou nejmocnějších mužů v zemi -- premiéra Miloše Zemana a předsedy sněmovny Václava Klause -- se v ní totiž líhnou nebezpeční teroristé. Detailnější pohled ale ukazuje něco jiného.

### **Nemakejte na Nematik**

"Terorismus vzniká z fundamentalismu," prohlásil premiér v debatě na Nově o hrozbách terorismu. "A my bychom si měli uvědomit, že fundamentalismus je tikající časovaná bomba, která se teď ještě neprojevuje teroristickými útoky, ale je živným podhoubím těchto útoků." A hned za souhlasného přikyvování předsedy sněmovny Václava Klause Zeman uvedl příklad takového teroristického zárodku, který nás zavádí právě do zapadlé Moravěvsi. "V Mostě je největší nezaměstnanost -- dvacet jedna procent. Firma Nematik tam má postavit závod, který zaměstná něco přes 1000 pracovníků," řekl v novácké debatě Zeman. "Ekologičtí fundamentalisté ale dělají všechno pro to, aby se ten závod nepostavil. To znamená, že když my sem s námahou přitáhneme zahraničního investora, tak oni ho odradí." Nechtěným hrdinou "případu Nematik" je zemědělec Jan Rajter (68). Hospodařit začal počátkem padesátých let v Jindřichovicích nedaleko Opavy. Vzhledem k okolnostem ale dlouho nevydržel. Po odmítnutí vstupu do JZD přišlo obvinění ze sabotáže a kriminál. Po propuštění se musel odstěhovat a práci našel až v Mostě na železnici. Napřed bydlel i s rodinou v místním činžáku, pak si ale ušetřil na malý osamělý domek v ponuré krajině mezi Mostem a Litvínovem. Tady si pan Rajter začal navzdory komunistům plnit svůj sen: opět se pustil do sedlačení. Na opuštěné poddolované půdě začal pást své krávy a zároveň dál pracoval u dráhy. V sevření šachet, litvínovské chemičky a pásů zaprášených asfaltek vydržel s manželkou, synem a jeho rodinou žít až do roku 1993, kdy společně koupili zdevastovaný statek v nedaleké Moravěvsi. Tam investovali tři miliony do opravy, koupili sto hektarů půdy a dalších tři sta pronajali. Se svými dvě stě kravami a sto prasaty patří rodina Rajterů k největším soukromým sedlákům v kraji. Předloni jim úřady nabídly,

že v zájmu snazšího hospodaření sloučí jejich roztroušené pozemky do jednoho celku. Rajterovi souhlasili, loni v březnu se ale dozvěděli, co za vstřícnou nabídkou ve skutečnosti stojí. Město Most hodlá za Moravěvsí vybudovat průmyslovou zónu a už má také prvního zájemce -- mexickou firmu Nematik, která tady chce postavit závod na výrobu hliníkových hlav motorů. Sedlák a jeho rodina tedy podali proti přesunu pozemků protest (účel byl evidentně jiný, než úřady uváděly), který ministerstvo zemědělství uznalo. Původní představy o 220 hektarů velké průmyslové zóně musela tedy mostecká radnice zredukovat, na Nematik přesto zbyde místa dost. Továrna vystavěná na ploše 40 hektarů by měla stát maximálně kilometr za vesnicí. Když ale pan Rajter zjistil, že plány Nematik nabírají zcela zřetelné kontury, napsal lidem z tábořského ekologického hnutí Ekologický právní servis (EPS) o pomoc. Ti mu poradili, aby si založil občanské sdružení, a získal tak možnost účastnit se všech správních úkonů kolem stavby továrny. Pan Rajter sepsal také petici na protest proti továrně, kterou pak podepsaly více než dvě stovky obyvatel ze tří nejvíce postižených obcí.

## Nemůžu spát

Firma Nematik nemá v Česku nejlepší pověst. Od listopadu 1999 do poloviny loňského roku usilovala o stavbu své továrny na okraji Plzně. Masivní odpor obyvatel -- protestní petici podepsalo přes deset tisíc lidí -- a záporné ekologické posudky ale nakonec celý projekt zapudily. Nematik se navíc během hlasitého sporu stal pro značnou část veřejnosti symbolem bezohledných a ničivých investorů, kteří nejsou vítáni. V Mostě ale čekalo mexickou firmu jiné uvítání. Radní jim nabídli pět pozemků příhodných pro stavbu továrny. Například ve zplundrovaných a vysídlených Komořanech, kde už dnes stojí dálnice, železnice, třídírna uhlí a nedaleký lom. Nematik si ale vybral hezčí místo -- na úrodných polích v okolí Moravěvsí. "Peníze má investor a on se také rozhoduje, kde chce stavět," vysvětluje příkývnutí radnice místostarosta Mostu Bořek Valvoda. Továrna má do nedostatkem práce sužovaného kraje přinést pět set pracovních míst. Podle radních Mostu bude navíc razit cestu dalších investorům, díky kterým by se také zvýšily šance na neodvratný útlum těžby hnědého uhlí. Rajterovi mají proti továrně sice jen jeden, zato pádný argument: prostě ji za svým domem a hned vedle polí nechťejí. "Jsme zemědělci a chceme to dělat i dál," říká Jan Rajter mladší (46). "Jakmile ale bude továrna stát, jsme bez šance dělat kvalitní potraviny. Bude to tu mít prostě špatnou pověst. A že bychom pole prodali? To tedy ne." Jeho otec k tomu dodává: "Jak dlouho myslíte, že tady bude ta továrna stát? Třeba dvacet let, ale ta pole tu jsou od nepaměti a mohla by nás živit pořád." Lidé protestující proti továrně upozorňují kromě ekologických následků i na nepřijatelné propojení zúčastněných firem a komunálních politiků. Členem jedné z firem podílejících se na zprovoznění zóny pro Nematik je severočeský hejtman a bývalý mostecký starosta Jiří Šulc. Na střet zájmů upozornila i listopadová reportáž České televize. Její autorka Markéta Dobiášová na ni ale zřejmě hned tak nezapomene. Senátor a předseda Hospodářské a sociální rady Ústeckého kraje Richard Falbr si na pravdivé a v obchodním rejstříku ověřitelné údaje o Šulcovi stěžoval Radě České televize. Radě si stěžovalo i vedení Nematik. A televize poté přerušila s Dobiášovou spolupráci. "Řekli mi, že točím problematické reportáže," vzpomíná novinářka. "Ale žádné konkrétní chyby mi nevytkli. Navíc reportáž před odvysíláním schválili." Na polích za Rajterovým statkem se zatím ještě prohání vítr a Rajterovi čekají, jak celá věc dopadne. Se svými poradci z EPS odhalili v dosavadním oficiálním postupu několik možných úřednických pochybení a obracejí se na soud. Televizní debata Zemana a Klause ale vnesla do celé věci nový rozměr. "Zeman o nás jasně řekl, že jsme nějaké živly, které brání této zemi v rozvoji," říká vzrušeně Jan Rajter starší. "Co jsem to slyšel, nemůžu v noci spát."

.....

## 14.09.2001 | Farmář se obává, že přijde o pozemky, Lidové noviny

Radní v Mostě chtějí přesunout průmyslovou zónu na opačný konec města. Místo na ekologicky postiženém území má závod firmy Nematik stát na zemědělské půdě.

To, co dříve udělali komunisté jeho otci, hrozí nyní znovu soukromému zemědělci. Ten se obává, že město Most mu vyvlastní či znehodnotí půdu, na které hospodaří. V bezprostřední blízkosti a částečně i na pozemcích, kde nyní hospodaří, chce město Most založit průmyslovou zónu. V ní má stát závod firmy Nematik. Tato nadnárodní společnost nedávno musela zrušit pro silný odpor veřejnosti svůj záměr postavit továrnu v Plzni. Mexická firma v podniku hodlá vyrábět hliníkové hlavy k automobilovým motorům. Soukromý farmář Jan Rajter jde ve stopách svého otce. Ten hospodařil na svém statku ve Slezsku, dokud mu jej v polovině padesátých let komunisté nesebrali. Poté se Rajterovi museli odstěhovat do severních Čech. Ihned po roce 1990 se rodina vrátila ke svým zemědělským kořenům. Nyní se však hospodář opět cítí existenčně ohrožen.

## V Plzni je nechťejí, radnice v Mostě ano

Radní v Mostě hodlají na kvalitní zemědělské půdě vytvořit průmyslovou zónu. Ta má mít rozlohu více než sto hektarů a má tam stát i závod Nemaku. Zhruba 14 hektarů z plánované průmyslové zóny vlastní i Jan Rajter. "Chovám tam dobytek a pěstuji obilí pro sladovnictví," uvedl hospodář. Dodává, že i když závod by neměl stát na jeho pozemcích, projekt průmyslové zóny jej ohrožuje. "V Plzni je nechtěli, protože závod bude mít dost špatný dopad na životní prostředí," uvedl Rajter. Domnívá se, že by to znamenalo zásadní snížení kvality jeho zemědělské produkce. Navíc se obává i o své pozemky. "I když Nemak by na nich stát neměl, přesto na mě začnou hned od začátku tlačit. Problém nastane už při zavádění inženýrských sítí," tvrdí zemědělec. Jeho odmítavý postoj podporuje i právník z Ekologického právního servisu Pavel Franc. Ten upozorňuje i na fakt, že město mělo pro průmyslovou zónu vyčleněny pozemky na druhé straně města. Tyto pozemky již byly dříve poškozeny průmyslovou činností. "Nemak ale chce umístit stavbu na pozemky s kvalitní půdou, která jako jediná nebyla poškozená těžbou hnědého uhlí a těžkým průmyslem," řekl Franc. Právník tvrdí, že stavba je v rozporu s územním plánem obce Havraň, na jejímž pozemku má stát. Přesto stavební úřad v Mostě již vydal územní rozhodnutí. "Stavební úřad neměl ani zákonem předepsané podklady pro rozhodnutí. Přesto však v extrémně krátkém čase rozhodl," uvedl Franc. Ten byl také autorem odvolání proti tomuto rozhodnutí.

### Mostecké úřady mlčí, ale jednají

Tisková mluvčí magistrátu v Mostě Alena Sedláčková se k této kauze nechtěla vyjadřovat. Podle ní si podávání informací ke kauze Nemak vyhradil primátor Mostu Vladimír Bárt. Ten však není k zastížení. Podle své sekretářky nyní čerpá dovolenou a poté ihned odjíždí na služební cestu. Ani šéf stavebního úřadu v Mostě Stanislav Franta se k záležitosti nechce vyjadřovat. Odkázal pouze na oficiálně stanovisko svého úřadu. To však tisková mluvčí magistrátu odmítla předat. "Není ještě pravomocné a podle správního řádu směji do spisu nahlížet pouze účastníci řízení a odvolací orgán," řekla Sedláčková. Ta k celé věci pouze sdělila, že přesun průmyslové zóny je odůvodněn tím, že původní místa jsou nyní považována za záplavové pásmo. Tuto argumentaci však považuje za účelovou znalec ekologické problematiky v regionu a bývalý horník Petr Pakosta. "To je absurdní, záplavové území je jen v nepatrné části původní průmyslové zóny," tvrdí. Poukazuje na to, že v bezprostřední blízkosti je povrchový důl s úrovní 170 metrů pod terénem a stojí tam také několik velkých průmyslových podniků. Vede tam důležitá železniční trať i nově zbudovaná rychlostní silnice. "Ta má kvůli průmyslové zóně i speciální nájezdy. A oni teď kvůli Nemaku přesunou zónu na opačný konec města," diví se ekolog.

### Projekt podporuje vláda

Záměr postavit závod společnosti Nemak v Mostě již podpořila vláda. K tomuto účelu schválila před časem investiční pobídku ve výši 60 milionů korun. Koncem července vydalo k této akci souhlas i ministerstvo životního prostředí. Pokud se začne stavět, společnost Nemak plánuje v první fázi investici za zhruba 2,5 miliardy korun. Práci by v novém závodě mělo najít přes pět set lidí. Do deseti let slibuje firma investovat dalších devět miliard korun.



- \* Ekologický právní servis - Environmental Law Service
- \* Program GARDE Globální odpovědnost
- \* Dvořákova 13, 602 00 Brno, Česká republika (Czech Republic)
- \* tel: +420 545 575 229, fax: +420 542 213 373
- \* e-mail: [brno@eps.cz](mailto:brno@eps.cz)
- \* URL: <http://www.responsibility.cz> <http://www.eps.cz> <http://www.sedlakjan.cz>